

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltetnek.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor** tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Kiss Áron püspök egyházkerületi közgyűlést megnyitó beszéde,

1902. november. 19 én Debrecenben.

Főtiszteletű és Méltóságos Egyházkerületi közgyűlés!

Örömmel üdvözlöm a közgyűlés alkotó tagjait, kik a fontos és nemes munkára ev. ref. egyházunk és iskoláink ügyeinek intézésére egybesereglettek. A nagykegyelmű Isten megengedte nekem is hogy, közöttük és velök a tanácskozásban részt vegyek, igaz, hogy a 88-ik életévvel együtt járó gyengeség és szemeim elhomályosodása következtében én már nem állhatok e helyen úgy, mint a hogy szivemből és lelkemből ohajtanám, nem tehetek annyit és úgy mint egyházam s iskoláink iránt a keblemben élő olthatatlan szeretet kívánná, de a mit tehetek teszem ma is s mindnyájunk örömére teszi én helyettem az én elnöktársam a méltóságos főgondnok ur, ki gondviselészerűleg áll mellettem hogy az én teendőimet is megkönnyítse és nagyrésztben végezze is.

Egybesereglett e diszes közönség, de fájdalommal kell tapasztalnunk, hogy soraiból a legelsőik közül többen hiányoznak. A halál angyala többet és váratlanul ragadott ki közülünk munka közben mint a küzdőt a csatamezőn. Említsem-e Szabó János, Szabó Károly espereseink megdöbentően váratlan kidőlését; Szegedi Antal szatmári egyházmegyénk munkás és közszeretben álló gondnoka szintén váratlanul dőlt ki sorainkból, Ujfalussy Miklós mint megérett gabona szintén a mennyei Atya csűrűbe takarított, ki évtizedeken át a nagybányai egyházmegyének volt gondnoka és oszlopos tagja.

Ezen nagyjaink és jeleseink sirjára tegyük le e helyen is az elismerés és hála koszoruját és emléküket külön-külön örökítsük meg jegyzőkönyvünkben.

Mult közgyűlésünk óta végzett dolgainkból felemlítem, hogy a tanévet záró vizsgálatokon főiskolánk különböző tanszakainál részt vettem; úgy a tanító- mint tanítónő képességi vizsgálatokat megtartottuk; érettségi vizsgálat egyházkerületünknek immáron hét főgymnasiumában volt, Békésen az idén először. Az elnöki teendőket Szatmáron Zsigmond Sándor, Debrecenben és Békésen Dóczi Imre, H.-m.-Vásárhelyen Dr. Bartha Béla, Kisujszálláson Eröss Lajos, M.-Turon Dr. Erdős József urak végeztek. M. Szigeten magam végeztem Hajdu Zsigmond püspöki titkár segítségével. Szeptember hónapban megtartottuk a lelkész-képességi vizsgákat is szép és dicséretreméltó eredménnyel. Részt vettem a magyar protestáns irodalmi társaság Hódmezővásárhelyen tartott gyűlésében. Több fontos látogatást ohajtottam volna tenni, de gyengélkedő egészségi állapotom visszatartott, úgy, hogy a temesvári templom szenteléséről is itthon kellett maradnom.

Most pedig előttünk áll a teendő, itt fekszik a gazdag tárgysorozat, fontos egyházi és iskolai ügyek várnak ebben a bölcs elintézésre.

De mielőtt ezekre áttérnénk, nem titkolhatom el főtiszteletű és méltóságos közgyűlés, mennyire szíven érintett az a tiszteletgerjesztő, a magyar haza és egyházunk szeretetétől lángoló megnyitó beszéd, melyet nagyméltóságú Báró Bánffy Dezső ur, az erdélyi egyházkerületnek s egyetemes konventünknek is elnöke, közelebb megnyitott egyházkerületi közgyűlésükön elmondott.

Minden mondatában, minden tételében, a magyar református embert jellemző egyszerűséggel, teljes őszinteséggel tárja fel a magyarországi evangélikus református egyház helyzetét; azt a méltánytalanságot, melyet napjainkban is érzünk, a vagyoniilag oly dusan ellátott római egyházzal szemben, azt a nehéz harcot, melyet három századon át vívtunk a lelkiismereti szabadságért s a mely harcról azt hittük,

hogy eljött immár vége, az ohajtott ama békeséggel, melyben az egyenlőség és viszonyosság védszárnyai alatt, egyesült erővel, egy célra törekvő akarattal, egy eszméért, imádott hazánk és nemzetünk felvirágzásáért munkálkodhatunk.

Jól mondotta, mindnyájunk érzelmét, több mint két millió magyar református érzelmét fejezte ki a főgondnok ur, midőn rámutatott arra, hogy a tizenkettedik óra itt vagy, hogy nekünk nem szabad többé összedugott kézzel várunk az egyenlőség és viszonyosság nagy elveinek megvalósítását, hogy el kell követnünk mindent az 1848. évi XX-ik törvénycikkben lefektetett nagy gondolatok keresztülvitelére, különös súlyt fektetve arra, hogy eme nagy horderejű törvény értelmében az egyenlőség és viszonyosság magyar református egyházunknak minden irányban megadatnék s azon nagy, majdnem elviselhetlenné váló áldozatok után, melyeket egyházunk a haza s magyar nemzet szabadsága s kulturája érdekében viselt és visel, *terheinek megkönnyítését nyeri* az ezen törvény értelmében adandó állami dotatióval.

Nekem, ki már a békességet keresem, komornál fogva sem illik fegyver a kezembe. Gyenge is vagyok már arra, hogy felvegyem a harcot, melyet ugylátszik, elől kell kezdenünk egyházunk, szabadságunk, hitelveink védelmében. De én azért nem csüggedek, — *bizom az igazság diadalában, és bizom magyar reform. egyházunk* fiaiban és azért szólok, mert tudom, hogy a mi Urunk Jézus Krisztus jó vitézei állnak körülöttem, a kik ismerték a multban s ismerni fogják a jövőben is kötelességüket, melyeknek teljesítésével egyházunk hajója biztosan halad és bizom Istenben, ki a nehéz időkben mindig segítségül volt nekünk és nem fog elhagyni most sem, hogy a világosság győzelmet vegyen a sötétség felett.

Azt értem ez alatt, hogy nekünk, ha kell, ismét fel kell vennünk azt a zászlót, melyet atyáink lobogtattak; azt értem ez alatt, hogy nekünk, egyen-egyen mindnyájunknak abban a küzdelemben, melyre egyházunkat, nem a katholicismus, hanem annak, minden országban pusztulást felidéző iránya, a klerikalismus kihivta: mint egy test és egy lélek, teljes egyetértéssel oda kell állanunk a küzdők sorába s a hitnek, egyházunk iránti lángoló szeretetnek erejével védelmeznünk azokat az igazságokat, melyekért atyáink küzdöttek, melyeket mint drága örökséget kell áthagynunk a mi fiainkra.

„Ha győz a clerikalismus, oda a protestantismus”, mondotta Bánffy Dezső ő nagyméltósága. Mindnyájan egyetértünk ebben. De egyetértünk, egyet kell értenünk abban is, hogy a

protestantismus le nem győzhető, mert az maga a világosság. Ez a gondolat azonban ne adjon nekünk alkalmat az elbizakodottságra. Sőt inkább, ez a gondolat, ez az eszme lelkesítsen s adjon bátorságot nekünk arra, hogy megálljuk a harcot, hogy megőrizzük a nálunk letett kincset, hogy senki el ne vegye a mi koronánkat.

És most legyenek üdvözölve ismételtén, a főtiszt. és méltóságos közgyűlés tagjai. A gyűlést megnyitom!

„És ő felelvén monda nekik: mondom nektek, ha ezek megszűnnek, a kövek fognak kiáltani.” Luk. 19. 40.

Mikor néhány hónappal ezelőtt néhai boldog emlékü Tisza Kálmán halálával konventünk világi elnöki széke megürült s aztán törvényeink értelmében abba, mint hivatali korra nézve legidősebb főgondnok *Bánffy Dezső* báró ült be: körülbelől ezeket irtuk: „Nem kis megnyugvásunkra szolgál lapunk olvasói s közvetve minden hitsorsosainkkal tudatni az esemény számba menő tény, hogy ezentul ez a férfiú lesz a konvent világi elnöke. A konvent működése az utóbbi években országszerte sok, többé-kevésbé jogosult bírálatnak, nem egyszer éles támadásoknak volt kitéve. Ezt tagadni nem lehet s mi nem is akarjuk. Magunk is azok közzé tartozunk, kik e legmagasabb administratív hatóságunk állásfoglalásával és magatartásával éppen nem voltak mindenkor megelégedve s e nézetünknek több ízben és nyíltan kifejezést adtunk. De *Báró Bánffy Dezső* a legnehezebb időkben is mindig ellene volt a napjainkban annyira divatos paktumok politikájának. Az a férfiú, ki mig miniszter-elnök volt, az előtte megjelent küldöttségeknél mindig kiváló súlyt fektetett arra, ha azoknak tagjai között református lelkészek is voltak, a konventen is mindenkor hű maradt magához s ha elvi jelentőségű kérdésekről volt szó, eddigelé megállott rendületlenül még a legnagyobb befolyású államférfiakkal szemben is. Nem alkudott soha és sem jobbra, sem balra nem hajlongott. Hiszszük, hogy ilyen lesz a konventi széken is. Azért melegen üdvözöljük őt új méltóságában! Adja Isten, hogy sok . . . sok éveken át álljon az élünkön s valósítsa meg a reményeket, melyekkel vele szemben ma eltelve vagyunk.”

Nos . . . ? A ki *Báró Bánffy Dezsőnek* az erdélyi egyházkerületi közgyűlésen november 8-án elmondott s ma egy hete lapunkban egész terjedelmében közölt hatalmas s keserű igazságoktól duzzadó beszédét figyelemmel átolvasta,

azt hisszük, nem fogja azt mondani, hogy rossz proféták voltunk. E beszédben ugyan még nem a konvent elnöke, hanem csak egy testvér egyházkerületnek főkurátora nyilatkozott meg; de mert e kettő történetesen egy személyiség, könnyű levonni a konsequentiát akkora is, ha majd ez a főkurátor a magyarországi összes reformátusok nevében fog cselekedni.

Mióta politikai életünkben az ugynevezett alkotmányos korszak beállott s megindultak azok a mozgalmak, melyek a magyarországi református egyházak mai alkotmányának megteremtésére vezettek, — nem volt még olyan világi dignitáriusunk, ki sérelmeinket és igazainkat oly nyíltan s minden háttérben lappangó politika nélkül merete volna ország világ előtt feltárni, mint ez a magas állású s nagy politikai multtal bíró férfit, kinek jellemében igazán nem tudjuk, melyik a nagyobb, — vajjon a nemzetéért aggodó izzó fajszeretet-é, vagy az a rég letűnt időkre s az azokban élt protestáns ősökre emlékeztető hév-é, mely félelmet nem ismer, ha Istenről s arról a vallásról van szó, mely ahhoz, hogy létezzék, hosszú századok nehéz küzdelmeiben nyerte meg jogát!?

Báró Bánffy Dezső igazán szivünkre tette a kezét; meghallgatta annak dobogását; átérezte, a mi mindnyájunknak fáj s kikiáltotta azt a nagy világba, hogy ellenfél s jó barát hallja meg egyformán és senki és soha ne menthesse magát azzal, hogy előtte bajaink ismeretlenek voltak.

Egyenként s szétszórva sokszor adtunk ugyan mi már hangot belső érzelmeinknek s aligha van valami olyan a kolozsvári beszédben, melyre itt, vagy ott rá ne mutattunk volna, — de a mi szavunk vagy elhangzott nyomtalanul a hig levegőben, mint repülő madár nyoma eltűnik észrevétlenül; vagy elfogultsággal, rémlátással vádoltak meg bennünket s bátorítás s lelkesítés helyett a csüggedés nirvánája felé taszítottak, hogy ott némuljunk el s tudjunk lemondani.

Most Kolozsvár felől új szellők támadnak; átalzognak a Királyhágón; megérintik ablakainkat s mi mindnyájan felriadunk, mert megtudtuk, hogy nincs szükség a „kövek kiáltására“, megszólalt az a férfiú, kinél a titkok kódéba ma nálunk mélyebben senki nem láthat s az ő szava igazolja a mi régi keserű aggodalmunkat!

Ki merné most már tagadni, hogy bizony „megnehezült az idők járása felettünk“? Azok a tények, a melyekre *Bánffy Báró* rámutatott, gondolkozóba ejthetnek *felekezeti különbség nélkül* minden igaz magyart; és az az erős, vadságában szinte a káromlás határáig menő támadás, melylyel a clericalis sajtó az erdélyi főku-

rátornak neki ront, felnyithatja azoknak a szeméit is, kik eddigelé kellemesebbnek, sőt talán hasznosabbnak is tartották szunnyadni, sem mint férfias nyíltsággal s erkölcsi bátorsággal a gátra kiállani. Az a meghunnyászkodásra nem lehet tovább ok, hogy világi nagyjainkat a *Bánffy* személyében az ultramontánok meg is fenyegetik; vagy hogy Majláth püspöknek Ugron Gábor és társai az erdélyi kath. státus gyűlésén bizalmat szavaznak s *Bánffy Bárót* lecáfolni iparkodnak. A fenyegetéstől való félelmen ma már jóval túl vagyunk s akar tetszünk Bécsnek, mi szegény protestánsok, akar nem, hitünk vallásunk és egyházunk védelmezésének a jogáról lemondani soha nem fogunk. Olyan bárgyu meg soha sem lesz a clericalis reactio, hogy ne védekezzék s e tekintetben legkönnyebb és legszokottabb mód a *tagadás*.

Ránk nézve azonban mindegy, akár mint handabandázzanak. Ez a Zichyek és Majláthok dolga. A miénk pedig az, hogy vezérembereinket a Báró Bánffy körül való tömörülésre felhívjuk.

Ismételjük: az a beszéd mely nov. 8-án Kolozsváron elhangzott, a protestánsok figyelmét országszerte felriasztotta. Tudomásunk van róla, hogy mindenütt olvassák s a dolgok tovafejlődését hittestvéreink szokatlan érdeklődéssel kísérik. Hogy így van, annak mi csak örülünk; de hisszük azt is, hogy a megtörtént leleplezés után többé paktálni nem fogunk, hanem egyfelől a támadásoknak bátran mellet fesztünk; másfelől jogos követeléseinkből egy fikarcnyit sem engedünk.

E. L.

Gondolatok egyházi törvényeink felett a közelgő zsinat alkalmából.

Az egyházi tisztviselőkről, egyháztagokról.

Nem tagadom, én elveimben, a sors és keserű üldöztetések által meg nem törötve, alkut nem ismerő (intransigens) ember vagyok. Vannak tehát — a mint ez lélektanilag egészen természetes dolog — elveim, eszméim és eszményeim, a melyeket a gyakorlati kivihetőség szempontjából kifogásolni lehet. Így p. o. én feltétlenül követelem, hogy „fiat justitia, aut pereat mundus“ mindenütt és mindenekben. Tudom ugyanis, hogy maga az élő, örök igazság, az igazságnak a megtestesülése, az Ur Jézus Krisztus mondotta: „Boldogok, a kik éheznek és szomjuhozzák az igazságot“ meg azok is, a kik „háborúságot szenvednek az igazságért“ (Mt. 5. 6. 10. stb.) és magamra nézve soha sem tudtam megtartani az ó testamentomi bölcselkedőnek e bibliai opportunistának figyelmeztetését: „Ne légy felettebb igaz! (Préd. 7. 16.) a mely nekem olyan jezsuita óvatosságnak, körültekintésnek, de semmi esetre

sem az égbe tekintő keresztyén magasztosan tiszta erkölcsiségéül tűnik fel. Az igazságnak a maga eszményi tisztaságában való keresésétől az a szomorú tény sem tudott még eddig visszariasztani, hogy az *ember kezében* (!!) summum jus summa injuria lett és lesz mindig. De hát mindez egészen egyéni dolog. Azt azonban teljes tárgyilagossággal megkövetelhetnénk, hogy a törvény legyen törvény, mindeneget egyformán kötelező, mindenkin egyformán végrehajtható magyarázgatás, kibuvó nélkül. Ha p. o. a szegény parasztot zsandár szuronya üzi ki barázdájából a nagy birtokos ur sok marhája által rongált ut csinálására, míg ez nyugodtan, amant röhögve szántogat és majd kihordja a szemszúrásból reá kivetett egy két kavics halmot, a mikor neki tetszik; meg ezerféle ilyen kedélyes alkalmazása a törvénynek, bizony előttem vérlázító istentelenség.

Egyházunkban annak rendkívül kényes külső állásánál fogva, nem lehet minden törvényt kivétel nélkül mindenkire alkalmazni. Ilyenek lennének az egyházfegyelem gyakorlásának §§-ai. Könnyű megérteni, miért ellenzik ezt sokan olyan hevesen. Hiszen nem az uron, de ha a népen akarnák Kálvin keménységével, avagy csak a tárgy komolyságával gyakorolni az egyházfegyelmet egyházunkban néhány év alatt minden fenekestől felfordulna. Ma a legtöbb urtól köszönet és kegy, hogy ben marad az egyházban. Na hát, ha nem lehet végre hajtani, ne is legyenek egyházfegyelmet célzó törvények! Mert vagy-vagy! Vagy mindenkit sújtson, kötelezzon az egyházfegyelem, vagy senkit. Mert a részrehajlás, a mely pedig kikerülhetetlen, mihelyt ur és még nagyobb ur vétkezik, szörnyen kisebbitené a törvény iránt köteles tiszteletet; mélyen aláásná az egyház tekintélyét, a melyre pedig ma még mindenestre szükség van; szaporítaná az egyház és az Isten ellenségeinek a számát. És a mikor az osztó igazság, a jogegyenlőség elvének fogalma, a hivatalos egyházak közreműködése nélkül, vagy éppen azok ellenére, a népek legszélső és legalsó rétegeiben is hovatovább mind tisztábban kialakul és megerősödik: elebb utóbb heves rázkódást okozna az egyházban, a protestáns egyházak pedig Magyarországon — mint látjuk — a lassu bontogató aknamunkát is érzékenyen veszik, nem-hogy heves rázkódást bírnának ki. Én a magam részéről az egyházfegyelmet akarnám; a lehetőség korlátai között lelkészi pályám mind a két helyén gyakoroltam, gyakorolom is, mondhatom: eredménnyel. De ez nem kerüli el figyelmemet, hogy a Kálvin féle bibliai egyházfegyelem gyakorolhatásához idő és hely kell, a milyen volt a reformáció százada és Genf, a mikor és a hol a megkövült, életnélküli egyház kebeléből és lenyűgöző békói közül, a felvilágosodás hatására öntudatos vallásos élet folytatása végett kilépett és önkéntes vallásos társulatot alkotott sokaságnak joggal, eredményesen lehetett feltenni a kérdést: „Akartok-e megmaradni, élni, vagy nem!? Im, itt az élet, itt a kárhozat utja!“ És a féktelen tömegben utoljára is a jobb rész győzött és ennek nyomása alatt mind az egész nép kénytelen volt meghajolni a sirva visszakönyörgött Kálvin vas keze, a Krisztus gyönyörűséges igája alatt. Genf megmaradt, pedig falait ugyancsak döngette külső ellenség.

Mit mondunk azért? A magyar protestáns egyházak és általok a magyar haza is bizonyosabban megmaradna, sőt megerősödne, ha vasfegyelemmel vizsgálhatnánk a 16, 17. századok puritán, ha úgy tetszik: zord erkölceit, azt a kemény jellemet, mely ember előtt áll, mint az ércfal, Isten előtt földre bo-

mul, mint széltől hajtogatott nádszál. Am ezt a mai korszellem, közfelfogás mellett, a hivatalos egyház keletében még csak megkísérteni sem lehet. Hiszen észre kell vennünk, hogy gondnoki programbeszédekben, még lelkészek ajkáról is elhangzott beszédekben is mind sürűbben hangzik a protestáns követelményeként a „liberalizmus“, mely leráz minden egyházi kényszert, mely megköveteli, hogy egész vallásos életünk az egyház kebelében is önkéntes, szabad keresztyén (!?) élet legyen. Nemcsak, de célzások is jönnek már innen-onnan az egyház korlátainak bekövetkező leomlására, az egyéni felelősség mellett folytatandó vallásos életre. Addig tehát, a míg *hazánk érdekében* (!!) a hivatalos protestáns egyházaknak fennmaradása szükséges, nem szabad azt rosszul alkalmazott törvényekkel külső erejében gyengíteni, még *ugy sem*, a hogy vagyunk, hogy t. i. egész vallásos, egyházi életünk nagy általánosságban lélek és életnélküli való, erőltetett, látszatos valami. A skótok erőteljes mély vallásossága, önmagokban és Istenben való feltétlen, rendületlen bizalma, mely az egyházi élet, szervezet megteremtésére elutasítja a kívülről jövő segédelmet, és alakít saját erejéből, csakugyan önkéntes, szabad egyházat az egyetlen élő fundamentumon, a Krisztusban való hiten, a melyben igazán élet van, távol van, ismeretlen a magyarországi prot. egyházakban! De nem is lehet megvárni sem annak felébredését, míg más egyházak rengeteg állami, nemzeti javak birtokában vannak.

(Folyt. köv.)

Nagy István.

Báranybörbe bujt farkasok.

Figyelmeztető szöveg a magyar protestáns néphez.

Őrizétek magatokat a hamis prófétáktól, kik hozzátok jönnek juhoknak ruhájokban, de belől ragadozó farkasok. (Máté ev. VII. r. 15. v.)

Szeretett atyámfia! Kedves olvasó!

Bizonyára volt már utad olyan helyen a hol jelző táblát láttál kifüggesztve, a melyre rá volt írva, hogy vigyázz, mert erre az ut posványos, ingoványos és ha arra jársz, könnyen életteddel fizetheted meg. S vajjon találkozni-e nyányas olvasó közülünk, csak egy is oly balgatag ember, a ki a jelző táblát látta, hogy arra az ut veszedelmes és halált okoz és mégis neki rohanna a veszedelemnek. Erre mindnyájan azt mondjuk, hogy ilyen ember aligha akad.

Most tehát figyelj ide édes magyar protestáns testvérem, midőn a jelző táblát kitűzöm azon ingoványos posvány elébe, a melyből az irgalom Istene engemet megszabadított — vajha — a ti hasznotokra.

Nem lennék keresztyén s nem protestáns, ha le nem írnam nektek tanulságtokra s okulástokra tapasztalataimat s ha elhallgatnám azon nyomoruságokat, melyekkel az ember az uj-hitben találkozik, úgy a kövek lennének kénytelenek megszólalni s az ezután verembe jutott emberek, kik semmit nem tudva, hiszékenyen neki rohantak ez ut veszedelmeinek az ítélet nagy napján mindnyájan joggal kárhoztatnának engemet, hogy a valót elhallgattam és talán még kárörvendve gyönyörködtem azok nyomoruságában.

Nem atyámfiai! ezt nem tehetem. Ismétlen felmelem intő és figyelmeztető szavaimat hozzátok, hogy

jétek el, hogy lelki és testi javatokat akarom, igen, lelki és testi javát akarom annak az áldott jó magyar protestáns népnek, amelynek sokkal, de nagyon sokkal tartozom, annyira, hogy a költővel én is elmondhatom: „Minden ember édes apám, minden asszony édes anyám“ elgondolhatjátok, hogy csakis a testvéri szeretet indíthatott arra, hogy hozzátok intézzem szavaimat:

A kedves olvasónak bizonytalán volt már szerencséje ilyen „bárány bőrbe bujt farkassal“ találkozni, kit vagy kocsijára felvett, vagy alázatosan szent iratokat árulgatva betolakodott csendes hajlékába. Igaz, hogy szentírást árulni, énekelni, imádkozni nagyon szép dolog, ennek én sem vagyok ellene és hogyha azt mondja, hogy meg kell térni, ujjá kell születni, ebben is igaza van, de hogy az ember Isten nélkül való pogány, elkárhozott lélek, sátán edénye — mint a hogy ők mondani szokták — és ha ő általok meg nem kereszteltetik minden bizonytalán elkárhozik: ez már tévedés és csalás, ezt már csak azért teszik, hogy a lelkeket megháborítsák. A gyülekezetek csendes békéjét, a családok egyetértését feloldják, megmetyelvezik, a gyermeket szüleitől elidegenítik, mint itt debreczenben számos eset történt, hogy elszöktek a gyermekek szüleitől, annyira befolyásolták őket és ezek közt volt egy leány, a ki a rendőrfőkapitány előtt, özvegy édes anyját, a ki őt keservesen két keze munkájával felnevelte, hitetlennek, részegesnek mondta és kereken kijelentette a hívő (?) leányzó, hogy a kutyának édes anyja egy ilyen hitetlen asszony, de nem neki és haza semmi áron nem megy. A főkapitány ur dorgálta meg a hívő leányzót ezen szavakkal: „Te, ha édes anyád csakugyan részeges volna is, neked azt nem szabadna akkor sem mondani, mert ha oly szent vagy, tudnod kellene a tiz parancsolatnak ama szavait: „Tiszteljed atyádat és anyádat.“ Ezek gyönyörű dolgok; mondhatom, az egyház hü tagját annak kebeléről leszakítják. S ha kétszer háromszor szóba állunk vele, egyenesen megmondja, ha meg nem keresztelkedel, elkárhozol. Azaz te most pogány, hitetlen vagy és csak úgy leszel keresztényen, ha evangélium szerint reformált hitedet elhagyod és újra keresztelkedve baptistává leszel.

A tudatlan balgatag ember felül ez ámitásnak, nem törődik a következményekkel, elhagyja ösatyái drága véren szerzett hitét és ragaszkodik ezen ámitókhoz, kiknek főcéljuk *Isten és emberek előtt kijelentem és be is fogom bizonyítani, nem a lelkeket boldogítani, nem az emberiséget megjavítani, hanem egyes dologkerülőket mágnás-polcra helyezni, ezreknek és ezreknek pusztulásán és nyomorúságán, lelki vakságán uralkodni vágyó kihizott dőlyfős herék hizlalása.*

Keresztyéni kötelességemnek tartom tehát, hogy megösmertessem veletek a könnyen hívő jó hiszékeny magyar protestáns testvériséggel ezen méreghintő csaló prófétákat, nem úgy mint, a milyeneknek látszanak külsőleg, de úgy, mint a minők ők valóságban. Elég alkalmam volt őket kiismerni, elég ideig tartottak rablánccon, testtől lelkestől, amint tudhatod kedves olvasó egy már előbb kiadott füzetemből is, hogy én 13 évig voltam baptista.

Szelidséget, türelmet parancsol ugyan a mi édes Megváltónk, de viszont ő köti szívünkre s teszi kötelességünké, hogy az ő példáját követve, az evangélium ostorával sujsuk a képmutatót, a csalót, a ki a helyett hogy Istentől kirendelt hivatását követné, felcsap nép-ámitónak, s önkéntelenül is fülembe csengenek Idvezitőnk ama szavai, hogy: „Jaj néktek képmutató Irástudók és farizeusok, mert mind a tengert, mind a földet elke-

rülittek, hogy pogányból zsidót tegyetek (mindenkit baptistává) és mikor zsidóvá (baptistává) lejétek, azt a gyehennának fiává teszitek. Mert elhordozhatatlan terheket raktok a szegény megnyomorított emberek vállaira, amit ti ujjotokkal sem érintetek. (Máté ev. 23. r. 15. v.)

S hogy mik ezek az elhordozhatatlan terhek, azt itt fogom előadni, amint az ember baptistává lesz és hogy onnan mint záratik ki, élethűen és megcáfolatlanul.

Egy 13—14 éves fiu vagy leány kéri, hogy kereszteljék meg, annak ilyen fogadásokat kell tenni egész életére az egész gyülekezet előtt.

„Hogy hívják?“ „N. N.“ „Miért jött ide hozzánk?“ „A keresztiséget óhajtom.“ „De hiszen ön már meg van keresztelve?“ „Az nem volt keresztiség, hiszen én arra nem emlékszem.“ „Hogy érez most ön?“ „Mint Krisztus megváltott, megtért és szent gyermeke.“ „Hát eddig hogy érzett?“ „Mintegy elkárhozott lélek, ki nem ismertem sem Istent sem az Idvezitőt.“ „Tehát ön eddig nem volt keresztényen?“ „Nem.“ „Ezután az akar lenni?“ „Az.“ „Káromkodik-e ön valaha?“ „Soha.“ „Paráználkodott-e már vagy fog-e ezután?“ „Nem fogok.“ „Lop-e ön?“ „Nem.“ „Csal-e ön?“ „Nem.“ „Kész-e egész életén át keresztének tizedét, vagyónak tizedét az Ur oltárára, Isten országa építésére adni?“ „Igen.“ „Iszik-e pálinkát?“ „Nem“ (Férfiaknál) „Dohányozik-e?“ „Nem.“ Ha férjhez megy (vagy fordítva férfiaknál) megnősül hitetlenhez fog menni?“ „Soha.“ „Bünt fog-e ezután cselekedni?“ „Soha.“ „A vasárnapot meg fogja szentelni?“ „Meg.“ „Tudja-e hogy e fogadást ki előtt tette?“ „Isten és az ő szent népe előtt.“ S mi lenne akkor, ha ön e fogadást megszegné?“ „Kárhozat, örökös gyötirelem.“ „Tehát ön kész mindenben a gyülekezet rendjének magát egész életére alávetni?“ „Igen.“ „Hiszi-e, hogy ezen gyülekezeten kívül is van idvesség, vagy hogy a bűnben élő világiak (értsd más felekezetűek) is idvezülnek?“ „A ki meg nem keresztelkedik, nem idvezülhet“ stb. stb. Ilyen kérdésekben van része a felnőtteknek is.

És én mégis mindezek után azt állítom, hogy mindezen fogadásokat sorra megrontják. Mert az emberi élet olyan, mint a tengeren hánykódó hajó, hol fel, hol le hajtják azt a hullámok. S hogyan tudhatná azt előre az a 13 éves leány vagy fiu, hogy kihez megyen majd annakidején férjhez, vagy kit választ élete hitestársául. S bizony az Istenfélők sincsennek a kísértés alól felmentve, a mint tudjuk a szent evangéliumból, hogy Idvezitőnk maga is megkísértetett. S jól tudjuk Pál apostol is oly nyavalyákról panaszkodott, a melyeket megfékezni igen bajos. Jakab apostol meg egyenesen megdönti és alapjában lerontja a baptisták és nazarénusok azon dogmáját, hogy már itt a földön lehet a tökéletességre eljutni s háttérbe szorulnak mikor ő kijelenti: „A ki szóban meg nem esik, az tökéletes ember.“ De ki nem esik meg és hol van az az ember? e gyarló világban aligha akadunk egyre is. S mikor Dávid így imádkozik: „És ne perelj Úram a te szolgálóddal; mert egy igaz sem találtatik Te előtted az élők között.“ (Zsolt. 143. r. 2. v.)

Mindezek után a bölcs predikátor szavai jutnak az eszembe. „Ne fogadj bolondul.“ A zsolttárhozó ismét azt mondja: „A ki fogadását (esküvését) kárával is megtartja és meg nem változtatja csak az lézen az örök hajlék lakója. (Zsolt. 15.) Jobb nem fogadni, mintsem fogadást tenni és azt meg nem tartani, ez az én egyéni meggyőződésem. Ezek pedig oly fogadások, amiket az egész életre megfogadni józan ésszel és azzal

a szándékkal, hogy azt meg is tartjuk, nem lehet. Hogy az ember magán uralkodhat, azt elismerem és határozottan állítom is meggyőződésből, hogy a ki bűnében megmarad, rossz szokásaitól nem igyekszik szabadulni menthetetlenül elkárhozik, a ki a bűnnek él, Isten előtt, a tiszta és Szent Jehova Isten előtt kedves nem lehet. De ismét azt állítom, hogy ésszel és hálával Istennek minden adományával élhetünk. Tegyük egymás mellé egy vizes és egy pálinkás poharat ez már bölcseségre fog tanítani bennünket, hogy melyikből mennyit szabad, ugy-e a tűz mily hasznos és mondhatni nélkülözhetetlen az emberiségre nézve és mégis, ha meg nem szabályozzuk ésszel határok közé nem szorítjuk, falvakat, városokat tehetünk tönkre.

Egy ember, ki megfogadta, hogy soha egy csepp pálinkát sem iszik, titkon ivott 5 esztendeig s ekkor jöttek rá, hogy pálinkával él, a jó öreg atyafit azonnal kizárták. A másik szegény ember arra a célra, hogy kedvére kipipálhassa magát, belső záros szobát csináltatott, hogy soha meg ne lephessék. De végre mégis meglepték ezt is, kizárták érte. Egy szegény aszszony már 11 éve van kizárva azért, mert tubakol. Ha valaki szilváját pálinkának eladja, vagy vasárnap reggel a tejet kihordja, vagy ha még orvoságnak is használnál pálinkát, azonnal gyűlési határozattal kizárják. Egy szegény embert, ki vasárnap négy dinnyét vitt haza saját terméséből nélkülöző családjának, irgalmatlanul kizártak. Idvezitünk pedig a szombaton kalászkot szedgető éhező tanítványokat nemesek hogy védelmébe vette, hanem kereken kijelentette a nagyképűsködő farizeusoknak, hogy: „Irgalmasságot akarok és nem áldozatot.” Hát ésszerű dolog testvéreinket ily nyomorúságokkal terhelni, tudva azt, hogy ez homlokegyenest ellenkezik az evangéliummal. Hol van itt a lelkiismereti szabadság, hol van itt a szelid Jézus, ki maga éhezett és hajléktalan volt, hogy az őt követők menhelyre és eledelre szert tehessenek.

S midőn én felnőttem és az evangéliumot mindjobban megismertem és az embereket és az emberi nyomorúságokat, beláttam, hogy ennek nem így kellene lenni, beláttam azt, hogy a nép egyiptomi kényszermunkát végezték a sok jaj és panasz füleimet és szívemet érinté, midőn láttam bizonyos osztályt Balogh Lajos böszörményi predikátort és sógorait mint heréket a szegény megnyomorított nép nyakára ülni s azokat még nyomrultabbá tenni s nem láttam, hiába kerestem Mózes és Áront, a ki a népet felszabadítaná ezen veszedelmes tévelygésekből. Felébredt bennem az öntudat és tanulmányoztam sokáig, hogy vajjon Isten akarata e ez és sokáig hordoztam keserűségemet, türtem és nem mertem sikra szállani ellenök, de a pohár betelt, meggyőződtem az írásból, hogy ez nem Isten akarata s hogy ők nem követői, de megrontói az Ur törvényének, hogy ők *báránybőrbe bujt farkasok*.

(Folyt. köv.)

Stern Herman.

TANÜGY.

Református gymnásiumaink vallástanítási terve.

Minden nemzet közoktatási intézkedései valamely ideális cél szolgálatában állanak. Ezen ideális célok kiolvashatók az illető nemzet közoktatási intézkedéseiből,

különösen pedig a tantervekben megnyilatkozó ama szellemből, mely nemzetek szerint nagyon is különbözik egymástól. Tudjuk, hogy pl. még nem nagyon régen is a klasszikus szellem átplantálása képezte a magyar középiskolai oktatás középpontját, mert ennek nagy képző erőt tulajdonítottak tanterveink készítői. Utóbbi időben meg viszont erősen kidomborodott tanterveinknek nemzeti jellemvonása.

Sajátságos nemzet vagyunk mi magyarok s tegyük hozzá mindjárt: sajátosságos felekezet vagyunk mi reformátusok. A magyar nemzet fél a sovinizmus vádjától és már már magunk is elhisszük, hogy a sovinizmus tényleg oly nagy bűn. Pedig nézzük meg csak, hogy mit csinálnak más nemzetek? Hiszen a németek nagyobb sovinizták, mint mi. A francia magát nagy nemzetnek nevezi, az angol is büszke óriási birodalmára. Valóban a sovinizmus nem bűn, mert ime más nemzeteket az erős nemzeti öntudat tett nagygyá s hatalmassá!

Eppen így vagyunk mi magyar reformátusok a felekezeti szellemmel is. Félünk attól a vádtól, hogy felekezetieskedést vehetnek szemünkre más felekezetek, ha úgy intézményeinkben, mint iskoláinkban erősen kidomborítjuk a református jelleget. Pedig más protestáns nemzetek a protestáns szellem erősítését is nagyon megkövetelik tanterveiktől. Ime, példa rá az 1901. évi porosz tanterv. Állítsuk párhuzamba éppen azért a mi református vallástanításunk tervét az annyiszor mintaképpül emlegetett porosz tanterv vallásoktatási intézkedéseivel.

A porosz és a magyar állami tanterv között ott kezdődik a különbség, hogy míg a poroszoknál az állami tantervben benne foglaltnak a vallástanítás tervei is, és pedig külön az evangélikus, külön a katolikus vallástanra vonatkozólag, addig a magyar állami tanterv az egyes felekezetekre bizza annak a megállapítását. Nem azt akarom bebizonyítani, hogy nálunk helyes volna az államra bízni a mi vallástanítási terveinknek a megállapítását is, csak mint az alábbiak megértésére szolgáló jellemző tényt említem fel, hogy a *porosz állam a maga állami céljaira a vallásos oktatást is felhasználja és annak nemzeti szemponttól való irányítására a maga befolyását biztosítja*.

Az evangélikus vallástanítás elibe ugyanis a porosz tanterv azt a célt tűzi ki, hogy a *növendékeket jellemes keresztyén személyekké tegye, hogy így a nép életére majd állásukhoz mérten mindeniknek jótékony hatása lehessen*. Mit jelent ez más szóval? Azt, hogy a jellemképzés és a benső vallásosság megszilárdítása által olyan jellemes keresztyénekké kell őket nevelni, hogy azok a polgári életbe kikerülve, bármilyen állást is foglalnak el, mint a társadalom vezérei ne csak a polgári hivatalukkal járó teendőket végezzék el, ne gondolják, hogy a rovatok betöltésével már kötelességeiknek eleget tettek, hanem állásaikban „a nép életére jótékony befolyással legyenek.”

Valóban ideális cél, melynek hű betöltésére kevés ember gondol! De ki tagadhatná, hogy a valódi ideális állapot az volna, hogy *minden hivatalnok, sőt minden iskolázott ember a nép boldogítására törekvő szellemi vezér legyen*. Ha ezek magasabb értelmi színvonalukat mindnyájan a vallásosság, közérkölciség, hazaszeretet és felekezetünkhöz való ragaszkodás növelésére használnak fel, akkor bizonyára egyrészt a nép sem látná minden rendű és rangú hivatalnokaiiban pusztán rendeletek és törvények kérlehetetlenségre hajtóit, hanem szeretetével venné azokat körül, másrésztől

eme szellemi vezérek, mint mintaképek a közerkölesiség emelésére is óriási befolyással lennének.

De vajjon az ilyen értelemben vett vallásos oktatás vezethet-e valami tényleges eredményre? Vajjon nemcsak jámbor óbajtás-e a tanterv betűje, különösen a mai anyagelvies gondolkodás közepette?

Szerintünk ez nem utópia, mert tömördek alkalom kínálkozik nemcsak a vallástanítás, hanem bármely más tantárgy tanítása közben is arra nézve, hogy öntudatossá tegyük a növendékek lelkében azt a meggyőződést, hogy nekik mint a társadalom jövője szellemi vezéreinek nemcsak a szűkebb értelemben vett és szoros kötelességüké tett munkakör betöltése a feladatuk, hanem kötelességük a nép anyagi jólétének a munkálása is, továbbá a nép magasabb erkölcsi érdekeinek a megóvása, az általános keresztyéni szellem erősítése, a vallásosság növelése stb.

Vajjon hányadik művelt ember gondol nálunk erre?

S mit mond ezzel szemben a mi legujabb református gymnásiumi tanítástervünk a vallástanítás céljáról? *A mi tantervünk az általános keresztyéni feladat mellett az egyházas érület ápolását és az egyház hitelveihez és intézményeihez való törhetlen hűség meggyökerezését kívánja.* Szép cél ez is mindenestre és sok minden foglaltatik benne, de szerintünk még mindig kevesebbet tejez ki, mint a mit a porosz tanterv követel. *Ohajtandó volna, hogy a mi tantervünk is hangsulyozza azt, hogy a vallásos nevelésnek egyik célja legyen az is, hogy növendékeink, kik az életben elfoglalandó különféle állásaik szerint nemcsak református, hanem mindenféle nemzetiségű és vallásu néposztályok szellemi vezetői lesznek, szinte kötelességüknek érezzék „a nép életére való jótékony befolyás gyakorlását.”*

Eme „világi papok“ szellemirányító munkaja által bizonyára sokat fog nyerni a mi református egyházunk!

Mint jellemző körülményt felemlitem még azt, hogy a mi gymnásiumi tanítás tervünk által a vallástanítás elibe jelenleg kitűzött cél körülbelől megegyezik azzal a szűkebb körű feladattal, a melylyel a porosz tanterv a katolikus vallástanítás feladatát jelöli.

Ime előttünk a példa, a porosz protestánsokat kövessük mi is a vallásoktatás feladatainak kitűzésében és hiszem, hogy ezzel olyan célt érünk el, mely ugy általános keresztyéni, mint szorosabb értelemben vett református felekezeti szempontból messze kiható következményekkel fog birni.

KÖZÉLETÜNK.

A debreceni református collégium viszonya, városhoz, egyházhoz, és kerülethez néhány alkalmi pont szerint megvilágítva.

(Folytatás és vége.)

Végre a budai zsinat kánonilag rendezte az egyház és iskola kormányzását. A budai zsinat XII-ik ülésében (1791. okt. 10.) végezte“ mivel a debreceni collégiumnak régi törvényei is, az időknek mostani környüállásához képest, változást kívánnak, azokat is a püspöki consistorialis szék, a debreceni eeclesia presbyteriumával egy értelemben új szemre vegye és meg-

jobbitsa.“ Tehát a presbyterium befolyása megtartott. A XII-ik ülésben (okt. 11.) az iskolák igazgatásáról készített törvények olvastattak s némely igazításokkal helybe hagytak. Az iskolákról a 93–105. sz. szóló canonok intézkednek, kivált a 100-ik, mely a helyi kurotorok és egyházkerületi kiküldöttek együtt működése alá veti a felsőbb iskolákat.

Minden vonalon új rend lép életbe, mikor az egyházkerület kánonszerüleg (bár az szentesítve nem lett,) hatósága és kormányzása alá vette teljesen a collegiumot 1792-ben. A tanárok alapfizetését 1792. ápr. 23. a kerület állapította meg 600 rh. frtban s ettől fogva minden fizetés ügy a kerület döntése alá vonatott. A szervezés megnyitójául legelőbb is ünnepeyesen kibocsátotta a kerület és pecséteivel megerősítette 1792. ápr. 18. az új iskolai törvényeket a Dobozi-féle 1704-ikét vévén alapul. A kibocsátó bevezetés szinte diploma hangzatu: Nos consistorium Superintendentiae H. E. Transtibiscnae . . . universum legum scholasticarum corpus reformavimus“ stb. Ez a hang a leg-hatalmasabb bizonyíték, mikor ment a főiskola a kerület kétségtelen hatáskörébe. A diploma féle bevezetésben következő tétel olvasható „collatis cum presbyterio Ecclesiae H. C. Debrecinensis Consiliis.“

A budai zsinat rendelése szerint s az egyházkerület utasítására a debreceni egyház gyűlése a collegium „ordinarius curatorát“ megválasztotta, hogy „a collegiumban mind a tanítás módjára, mind pedig annak politika és oeconomici administrációjára szorgalmatos gondot tartson.“ A curator primarius (egyház főgondnoka.) Domokos Lajos vezesse be az ordinariust a collegiumba. (Egyházi jk. 1792. dec. 28.) A superintendentia által kiadott instructiok szerint folytatták hivatalukat. A közvetlen felügyelet (immediata inspectio) a debreceni egyházat illeti a collegium felett (Egyházi jk. 1796. dec. 18.)

A collegium összes szellemi és anyagi ügyeire nézve a kerület rendelései és kiadott utasításai szerint a debreceni egyház és tanárkar együtt működött, külön jegyzőkönyve azóta nyitattott. Két nagy kötet 1792–1831-ig terjed, címe „Acta inelyti Curatoratus et professoratus“ e két kötet a collegium összes ügyeinek kezelése a legfontosabb okmánytár és forrás. Az előtt a debreceni egyház és tanárkar jegyzőkönyvei az igazgatás és kormányzás okmányai.

Az egyházkerület 1831-től kezdve elkülönítette a Gazdasági ügyeket s külön választmányt alakított, itt veszi kezdetét a mai Gazdasági Tanács működése s attól kezdve külön j.-könyvei megvannak.

A debreceni egyház jogát a pesti general convent 1822. febr. 20 ki ülésének j.-könyvében (4-ik cikkely) így határozta meg „az iskolákra való főbb felügyezés kétségen kívül a ft. superintendentiát illetvén, ezen jussa továbbra is sértellenül megtartassék, oly móddal, hogy az immediata inspectioban ez ecclesia localis coratoratusának, mint helybeli nagy jötevőknek legjobb módja levén s az oskola sorsában való részvétele eddig is mindenkor háladatosan tapasztaltatván, nevezzen ki a localis curatoratus a maga kebeléből egy állandó deputatiót, mely álljon 3 városi securalisból, egy helybeli predikatorból s mindig az oskola rector professorából; kik is a superintendentia által kiadandó és kidolgozandó instructio mellett, az iskolákra szorosán felvigyázzanak s mindenekről rendes protocolumot vigyenek s a protocollumok bemutatása mellett a ft. superintendentiának időről-időre körülállásos jelentést tegyenek: megjegyeztetvén itt az, hogyha a pro-

fessorok felől lesz a kérdés, a rector professor a tanácskozásokból kimenjen.“

A királyilag szentesített general convent is újra megerősítette a debreceni egyház befolyását a collegiumra, a gazdasági tanácsba küldendő négy egyházi tag jogi alapja ez.

A debreceni egyház közvetítésével Debrecen város és polgárai is gyakorolják befolyásukat az általok alkotott, fentartott és most is jótéteményekkel támogatott főiskolára; mert a városi tanács nem tekinthető ma már, mint volt 1718. és 1731. előtt, tisztán református hatóságnak, így egyenesen nem vehet részt a collegium kormányzásában és felügyelésében, hanem őt az egyháztanács, a református polgárok választott hatósága, képviseli közvetve.* Ez szem előtt tartandó, valahányszor az egyház viszonya a kerülettel szóba jő, mert a haladatosság, az eszély, s a százados folytonosság egyaránt megköveteli, hogy e nagy várost és ennek polgárait ne idegenítsük el a drága kincstől, a collegiumtól, hanem inkább továbbra is, jövőre is egyik oszlopául megtartsuk, mint volt századok óta.

4. „A négy első tanszék felállítására vonatkozó összes nagy másolati okmányok“ kikérésére vonatkozó pontra következőket közölhetem.

Az ősi protestáns elv szerint tanulók, tanítók, tanárok lakással bírtak. Így volt ez Debrecenben. A főiskola keletkezésekor még egy rendes tanár volt (1550-ben) magister scholae, később rector scholae nevezet alatt, mellette segédtanár (collaborator) és legalább hat köztanító (praeceptor), ezek a végzett nagy deakok közül. Az első tanszék javadalma volt a) lakás természetben. b) temetési osztalék. c) készpénz fizetés, az 1621-iki adat szerint 40 frt; d) mindennapi asztalára (mensa) 50 frt. „ab antiquo“ azaz régtől fogva. e) egy hordó bor. f) egy verő ártány. Az első tanárok rendszeren 3 évig szolgáltak, a lelkészek egyikénél érkeztek; lelkészé avatásuk után papságra távoztak.

A második tanszék I. Rákóczi György alapította, ő fedezvén a fizetését; lakását a tanács a „külső háznál“ jelölte ki, mely a collegium mellett keleti oldalon, Darabos utcára nézett, mivel ekkor a collegium épülete nem terült eddig s ott magán telkek valának. A második tanszék 1636. óta áll fenn; a Rákóczi-ház bukása (1658.) után a tanári fizetés terhe a városra nehezült, különben megkellett volna szüntetni.

A harmadik tanszék 1660-ban keletkezett a váradi collegiumnak a debrecenibe olvadásakor. A váradi diákokat Mártonfalvi György tanárjok vezette át ide. Ő lett a harmadik tanár állandóan, a collegium magasabb fokra emelkedett, a professori nevezet is ez időben vette kezdetét. Apafi Mihály erdélyi fejedelem a nagyobb számban nőtt deakság tartására s Mártonfalvi fizetése biztosítására évi öt ezer mázsa kőso alapítványt tett. Az erdélyi fejedelemség megszűnt s a jezsuita szellem által vezérelt államkormány erőszaka folytán

* A debreceni egyház kormányzata a várostól különválása után ilyen vala a) a közigazgatási tanács nevezetűt *consistorialis* gyűlésnek, tagjai voltak a lelkészek, helyi főgondnok, a városi tanács tagjai és a főiskola professorai, és az egyházi hivatalnokok. b) *ekklésiai gyűlés*, a bővebb, a nagyobb fontosságú ügyeket intézte, ennek a fentebbieken kívül tagjai voltak a városi communitás tagjai az „esküdt emberek“, ez 50–60 tagból állt. c) *curatorialis gyűlés*, melyben már sem pap, sem professor nem lehetett jelen, itt a papok és professorok hivatalát vagy személyét illető ügyek tárgyaltak s más hatóságokkal való jogviszonyok. Látszik e szervezetből, hogy a város ref. része alkotta a presbyteriumot. (Zelízi: Debrecen . . . leírása.“ (1882.) 305. l.

1700. után a sóalap elvonatott s e tanszék fizetése megint a városra maradt.

A negyedik tanszék 1704-ben a város alapította, mikor a hazában mindenütt elpusztultak a ref. főiskolák, és feles számmal, ide gyűlt a diákság. Mint egyedüli főiskolát a hazában, a hatalmas főbíró Dobozi István buzgalmára újra szervezte a város. Ekkor tündökölt délpontján a debreceni ref. gyülekezet és képviselője a város, mint collegium fentartó és kormányzó hatalom. Javított a tanárok fizetése is, nevezetesen 1714-ben az alapfizetés 220 frtra, 1732-ben 333 frtra emeltetett; ezen felül lakás, tűzifa, buza, bor és stóla, az az tanulók dija beiratkozáskor, tanítóságra kibocsátáskor stb. Ez a fizetés volt 1752-ben is, mikor Mária Terézia kormánya eltiltotta a várost a fizetések adásától. A senatorok fizetésével egyenlő színvonalon állt.

E négy tanszék megmaradt 1798-ig. Ettől kezdve az egyházkerület főkormányzása alatt akadémiai új tanszékek keletkeztek leginkább alapítványi tételük folytán, melyek között a Sárosi Szabó István debreceni tanácsnok és Szombati István főbíró hitvese Veresmarti Zsuzsánna, ez 1810-ben, azaz 1813-ban tündökölnék mint tanszék alapítók.

Domokos Lajos a főiskola helyi gondnoka indítványára szerveztetett az ötödik (a philosophiai) tanszék, 1798-ban; a hatodik azaz jogi (első) tanszék 1800-ban. A természetrajzi és vegytani tanszék Cseh Szombathi József orvostudor (egykor debreceni főiskolai sénior) alapítványára (kelt 1815.) mint hetedik tanszék 1823-ban rendeztetett be; a nyolcadik új tanszék a neveléstanra 1825-ben nyílt meg. Az egyházi régi négy tanszéknek megfelelőleg a kerület is ellátta mind a 4 új tanszék tanárait természetben lakással: így lett 8 rendszerezett tanári lakás, folyvást 1893-ig, a mikor a kerület a tanári lakások fokozatos beszüntetését határozta emelte s a collegium ősi jellegét e tekintetben megváltoztatta.

Mikor a rekatholizálni akaró kormány parancsaira a városi hatóságtól az egyházi ügyet elkeltett választani, és 1739. óta külön egyháztanácsesá alakulni: a debreceni ref. gyülekezet képviselőjeként nem mint városi, hanem mint egyházi tanács folytatta a maga iskola alapító, fentartó és igazgatói jogát. A négy első tanári ház földjével együtt a debreceni egyház tulajdonául mondatik 1784-ben a hivatalos kimutatásban, ő engedte azokat át tanárok lakására.

Midőn az egyházkerület 1792. ápril. 28-án kiadta volt ünnepélyesen a főiskolai tanrendet, a tanárokról szóló szakaszt (sectio) így vezeti be „mivel a collegium kezdetben a debreceni egyház által alapított és még most is nagyrészen annak jótéteményeivel tartatik fenn“, az „ecclesia Debrecinensis“ alatt széles értelemben a református lakosságot értette, mert hiszen 1739. a város, aztán pedig az egyház volt a gyülekezet képviselője, s a református lakosság vagyonából rendelkezett mindkét testület, valamint a hívek végrendeleti hagyományából, így nemcsak hatósági, hanem önkéntes adományokból is keletkeztek a parochiák is.

Lássuk most a városi és egyházi eredetű első négy tanszék birtoklóinak használatába bocsátott tanári lakások változásait, s kísérsük meg a kéznél levő adatok nyomán, világot vetni a bonyolult kérdésre. Hogy ezt tehessük az 1791-ik évet és fordulatait kell kiindulási alapul venni, mert 1704-től eddig négy tanári lakás létezett.

Tanárok voltak 1791-ben I. Milesz József. (1786—1793.) Hatvani István utóda, a ki azon házban

lakott, melyben előtte Maróthi György, Hatvani István, majd utánna Sárvári Pal és Péceli József. Ez a mai püspöki lakás. Az egyház ezt Péceli halála (1849.) után papi lakássá változtatta, belemenvén Fésös András lelkész.

2. A második tanár *Ormós András* (1786—1792.) Varjas János utóda, a héber nyelv tanára. Ő azon parochián lakott, mely ma már nem létezik, t. i. az emlékkert telkén, a nagytemplom közelében, körülbelül a gályarab lelkészek emlékoszlopa helyén állt az ősi egyházi ház 1802-ig, a nagy tűzvészkor leégett, s az emlékkert területén addig létezett többi házakkal együtt az új telek rendezés következtében a föld színéről eltűnt. „Kevesedvén a parochiák száma,” az egyház megvette pótlóul Jakabné asszony házat 1802-ben 4000 forintot. Ez az új parochia lón tanári lakássá 1872-ig. Veres László halála után ez is lelkészi lakká lön. Ez ma lelkészi lak Egyház-tér 19. sz.

3. A harmadik tanár *Szilágyi Gábor* (1790—1807) a dogmatika tanára. Ő lakott Péterfiában azon házban, melyben most Dr. Öreg János tanár lakik; az előtt ott laktak Liszka Nándor, Lengyel Zsigmond, Lugosi József. Ez tehát a ma is használt tanári lakás, az egyház háza. (Vár utca 11. sz.)

4. A negyedik tanár *Sinai Miklós* (1760—1791), a ki lakott Péterfián a régi 351. szám alatt a mostani leányiskola keleti szomszédságában. Ma is tanári lakás Dr. Ozori István lakván (Egyház tér 8.)

Tehát 1791-ben az egyház által adott négy lakás más volt, mint a későbbi, s az akkori négyből jelenleg kettő van a collégium használatára átengedve. A zavar akkor áll be, a mikor a papok pártja fejt Sinai Miklóst, az urak pártja 1791. Jun. 28 án mind a tanári, mind a superintendensi hivatalától megosztotta, és ő a királyi legfőbb felügyelethez felebbezett; 3 évig helyettesek tanítottak, mert a tanterembe nem bocsátották be. Megválasztották utódát Budai Ézsaiást (1794—1821.) Mivel Sinai a tanári lakást elfoglalva tartotta, új lakásról kellett gondolkodni. Az egyháztanács 1794. Jul. 20 án tudtára adta, hogy a házban sokáig nem maradhat. Fellebbezési pöre eldőlteig Sinai halasztást kért. Az egyház követelte, hogy újévtől kezdve fizessen lakbért. Budai tehát nem mehetett Sinai helyére, az egyháztanács (Jul. 13-án) úgy intézkedett, hogy az őszre külföldről hazaérkező Budai menjen azon lakásra, melyet most Gróf Vartensleben diák fia részére kibérelt az egyháztól. (Oly nagy figyelemmel volt az iskolai hatóság a gróf iránt, hogy fia vizsgáján a superintendens és főgónok is megjelentek.) Budai Ézsaiás csakugyan beköltözött a neki adott házba, ez az a tanári lakás, melyet ma Dr. Erdős József tanár foglal el. (Egyház-tér 10.) Ez tehát a ma is létező azon 3-ik ház, mely az egyház kezén van; a 18. század közepe óta. A tanári szállások képe 1795-ben így állt a) a mai püspöki lakon Milesz halála (1793. aug. 1.) után több mint egy évig kegyeletes szokásból özvegye lakott; azután az utódául hívott *Sárvári Pál* (1794—1839.) költözött abba mint a mértan és bölcészett tanára. b) *Kocsi Sebestyén István* (1792—1803.) a héber nyelv tanára, lakott az emlékkertben akkor még létezett parochián. c) *Szilágyi Gábor* tanár a mai Dr. Öreg János szállásán. d) *Budai Ézsaiás*; akkor is 4 tanári lakás volt; mert az 5-iket Sinai Miklós szabályellenesen birta és bérháznak minősített.

Tényleg 4 tanári szállást adott 1852-ben is az egyház u. m.: a) Az 1090 régi szám alattit, lakta Veres László (Ma lelkészilak) b) A 348-ik régi szám alattit

lakta Révész Bálint (ma a kérdéses Dr. Baczoni-féle lakás). c) A 807-ik régi szám alattit Lakta Lugossi József (ma Dr. Öreg János. d) A 809-ik régi szám alattit Szücs István jogtanár (ma Dr. Erdős.) Lásd e kimutatást Gazd. Tanács 1852. év 283. szám alatti jegyzőkönyvében; ki fizette e házak után a katona szállási váltság évi díját? a kérdés folytán jött szőnyegre (Egyh. ker. jk. 1854. okt. 79. sz.)

Térjünk vissza a *Sinai-féle lakás* rövid történetére, mely az állítólagos 5-ik tanári lakásra látszott fogantatni. Ez a ház, emlékezetemre az utca felől deszka palánkkerítésű volt, gyepes udvarán mentünk déli végibe, hol állott a régies alaku tanári lakás még 1867-ben is, mikor a benne lakó Imre Sándort sokszor látogattam meg mint ifju tanár. Kegyelettel emlékezünk volt meg az itt lakott Sinairól. Sinait a legfőbb felügyelői jognál fogva a királyi hatalom menté meg a nyomortól, nyugdíjt rendelvén neki. Csakugyan holtáig (1808. Jun. 17-ig) övé maradt a lakás. Halála után a korhazódó házat az egyház kevés időre magtárként használta (Egyh. jk. 1808 : 263. lap.) Ettől kezdve bérház maradt ez. Kiss Sámuel rajztanár 1809-től birta azt, s hogy jövedelme nagyobb legyen a német nyelv tanítására is ajánkozott; kérte a ház utáni föld használatát is, átadta neki az egyház ingyen 1816-ban (Egyh. jk. 336. l.) sokféle rajzolásit terveket készítvén az egyháznak. Részére két öl tűzifa is rendeltetett (Egyh. jk. 1818. év 358. l.) A rajz tanítás nagyobb fejlődést ez időben vett. Rajzteremről a városnak kellett gondoskodni, a tanács ki is bérelte e célra az egyháztól a consistoriális ház azon szobáját, a hol az iskolai vizsgálatok tartattak. Birta azt a város 1823—1857-ig.

Kiss Sámuel rajztanár halála után (1821.) a Debrecen városi rajz iskolában Beregszászi Pál tanárkodott, kihez a főiskolából is mentek a felsőbb tanulók. Birta e tanár a Sinai-fele házat bérben; ő kivette a ház utáni földet is 1821-ben. Később kérte: hozassék tisztába az ő bérleti szerződése; értesítette az egyház, hogy a lakbér fizetése fejébe számíttatik s tőle követeltetni nem fog. (Egyh. jk. 1838. év 138. l.)

Beregszászi elköltöztvén saját házába, az üresen maradt házat kiadta az egyház Tóth Ferencz tanárnak 1852. Május 18. után kibérelte Kovács Pál gymnasiumi tanár és igazgató 1856-ban. Halála után tanárbérlő hijjában árverelés folytán 3 évre kivette azt Somogyi András egyházi pénztárnok 1860-ban, 3 évre, fizetvén 321 forint lakbért. Aztán Imre Sándor tanár használta azt még 1872-ben is. Ekkor Veres László tanár halála után, mint már akadémiai tanár, kérte, hogy e megürült tanári lakásba költözzék (Tanárkari jk. 1872. 294. és 295. sz.) Utasítás szerint az egyház kerestetett meg. Az egyház határozta, miszerint az egyház tulajdonához tartozó s eddig Imre Sándor által bérben birt péterfiái 351. számú ház és telek más tanárnak bérbé nem adható, mert azon ház, melyet Veres László foglalt volt el, lelkészi lakká tétetik, s az eddig Imre Sándor által lakott bérház fordíttatik *állandó tanári lakássá*, gyökeres átalakításáig Imre Sándor ideiglenes szállására az 1704-ben Baczoninétól vett ház (ma Piacz-utca 2. sz.) emeleti helyisége jelöltetik s engedtetik át neki. (Egyháztanács jk. 1872 : 70. sz.) Imre Sándor, neje lábujja miatt is, ez emeleti lakást nem foglalta el; el is távozott a következő évben Kolozsvárra egyetemi tanárnak, Hanem ideiglenesen Kovács Ferencz jogtanár költözött bele, a ki 1875-ben lemondván eltávozott.

Ezalatt az egyház csakugyan felépítette diszesen

a tanári lakást (most Egyház-tér 8. sz.) az utcára vonta az épületet. Ez idő óta ez lett a 4-ik tanári lakás. abban halt meg Tóth Sámuel tanár. Az egykor Sinai lakta telek tehát, majdnem egy század múlva, megint tanári rendes lakássá vált, az ma is.

Kiegészítésül meg kell még emlékezni a *német iskoláról*, a német nyelv tanítása behozataláról. Első nyoma a német nyelv tanításának 1769-ben található, a mikor Ajler Györgynek egy évre 15 frt. jutalomka rendeltetett a német nyelv tanításáért, az éppen akkor bejött Ágh Mihály-féle alapítványból, kamatja 25 frt. volt. Az egyház 1772. Május 10-iki ülésében mondja: Keck Dániel nevű deáknak, a ki a gyermekeket a collegiumban német nyelvre tanítja, fizet az egyház egy évig 15 magyar forintot. Az akkori németesítő korban, nem mutatkozott nagy kedv e nyelv terjesztésére, a jövedelmétől megfosztott egyháznak és iskolának nem is volt arra pénze; innen érthető, hogy gróf Beleznai Miklós tábornok, a Dunamelléki ref. egyházkerület főgondnoka, az udvar kegyeltje, azon ajánlatot tette, hogy ő maga költségén fog tartani német nyelvmestert. (Egyh. jk. 1773. febr. 14.) De bizony ez csak ígélet maradt; mert a felülről jött nyomás alatt az egyháznak intézkedni kellett; 1773. Junius 20-án, t. i. a német nyelvtanító évi fizetése legyen 60 frt, kötelező e nyelv a kétesztendő deákokra, (8. gymn. osztály), kik, hogy idejök legyen, a temetésre járás alól felmentetnek. Hihe-tőleg a Beleznai tanácslására is, a királyi biztos gróf Forgács Miklós, a ki az egyház és collegium követeléseinek függő ügyét rendezte, azon rendeletet bocsátotta ki, hogy a város mind a r. kath. mind a ref. iskolában fizetéssel és *lakással* lássa el a német nyelv tanítóját. Egy év múlva az egyház tüzetesen megszabta a német nyelvtanító javadalmát, u. m. a) sallarium 300 frt. b) buza 12 pozsonyi mérő. c) hat öl tűzifa; d) alkalmas lakás. (Egyh. jk. 1774. Jun. 29.) A német iskolának való telek és ház Villás Pál csizmadia tulajdona volt Péterfián, ő adta el az egyház gondnokának 1100 vonás forinton (mai érték 774 korona) 1774. március 21.

A város fizette ki királyi parancs folytán. Mivel e ház sorvadtt, felette rossz volt, újra építtetéséről kellett gondoskodni, ilju Szőke Ferencz polgár önként 100 vonás forintot ajándékozott az egyháznak a német iskola építésére (Egyh. jk. 1774. Jul. 24.). Tehát polgárok adományai is jöttek e célra. A vett ház romlottsága miatt alkalmas nem volt; kellő nyelvmestert sem kaptak, úgy hogy megint diákokat akartak alkalmazni p. o. egy Vecsei Miklós nevűt 1776-ban csekélyebb fizetéssel; ez nem vállalkozott. Az egyház már téglát is vásárolt. A szomorú időkben, mikor királyi biztos rendelkezett, s r. katolikus polgármester (Fái János, 1778). tétetett „a mi 200 év óta nem esett rajtunk“ sürgőssé vált a német iskola építése. Az egyháztanács eladta Villás Pál házat 800 vonás forinton, mert senki többet nem ígért, s más házat vett Borsos Sámueltól 2250 vonás forinton (1880 korona) és így jóval értékesebbet, 1778-ban. (Egyh. jk. 1778. ápril. 20.) Ez adatok szerint az egyház mint tulajdonáról rendelkezett a német iskola házzal s jóval többet fektetett bele, mint a városi vételpénz, sőt hagyomány is jött reá. A rendkívüli buzgó Zoltai Lajos a városi levéltárnál hivatalnok. eddigi kutatása nyomán a Villás Pál háza a mai Margittai-fele ház (Péterfia 3. sz.) telkén állt s jelenleg a collegium birtoka. A Borsos-féle háznál az egyház jegyzőkönyve mondja, hogy az tiszteletes Hatvani háza mellett van (1778. Jul. 19.) melyet az egyház a collegium számára

1802. vásárolt meg jogtanári lakásul, ma Egyház-tér 9. száma, lakja Dr. Karsa István. Minthogy az északi szomszéd ház már régebben Pesti Máté óta, az egyház tulajdona volt; tehát déli szomszédjának kellett lenni, ott pedig (ma Vár-utca 11. sz.) 1790. óta Szilágyi Gábor tanár lakott, tehát a Borsos-féle ház meg van ma is, és tanári lakásul szolgál. Érdekes adat még az egyház 1771-ik évi jkönyvében a 66. lapon található feljegyzés, a consistorium már ekkor rendelte el a német iskolának való házvételt, azt határozván, hogy az a ház az egyházé leend. Csakugyan az a ház mely végre németiskolául jelöltetett hol tanári, hol papi parochia volt, laktak benne Lakatos József és Könyves Tóth Mihály lelkészek is.

Német iskolának nem is használtatott a Borsos-féle telek, mert tanárt nem kaptak. Mi történt a telekkel 1780. és 1787. közt az az egyház elveszett jkönyvében volt feljegyezve. Az egyházi jkönyv 1798. szept. 28. szerint: nehény év óta német nyelvtanító a collegiumban nem volt; benn maradt a városnál a 200 frt. fizetés, most rendelik el, mivel a francia nyelv tanítása is kívánatos, hogy a tanárok tanítsák, Lengyel József tanár a németet, Sárvári Pál a franciát, részökre kéressék a várostól a 200 frt. fizetés. Ugyan ez az intézkedés található a tanárkari jkönyvben is (1798. okt. 28.) Csakugyan meg is kezdtek a tanítást. A kerületi főgondnok ajánlatára 1802-ben egy königsbergi eredetű Moor Frigyes hívandó meg német nyelvtanításra, ki most Szebenben van (Egyh. jk. 1802. febr. 16.); ajánlkozott is, alkalmazása attól függ mikép viseli magát. (U. o. ápril 18.)

Azon régi tanári lakást, melyben egykor Dobrossi, Révész Bálint és utoljára Tóth Sámuel tanárok laktak, 1682. Pesti Máté hagyta parochialis háznak, régi házszáma Egyház-tér 348, most Egyház-tér 5. szám északi része. E mellett az egyház birtoka a Székely-féle ház, mely utóbb kántor lakása vala. Lakhatlanná válván a különben is ódon tanári lakás, belőle Tóth Sámuel kiköltözött, az egyház pedig két telkét összefogván, a mai díszes emeletes házat építtette fel; és az önálló tanári lakás helyett a déli oldal emeletén jelölte ki a tanár szállását; abba költözött be Dr. Baczoni Lajos, onnan is temettetett el. Róla tudjuk, hogy a tanári lakások fenmaradásának a legmelegebb védője volt, és éppen az ő halálával merült fel újra a százados szép szokás fenntartásának kérdése. Igazi református vagy Kálvin-térre öröködnék az emlék-kert körüli földterület a százados hagyomány megőrzése által. Különbben más szózat és más keblű népe leend.

Debrecen, 1902. nov. 12.

Balogh Ferencs,
hittanár.

Egyházkerületi közgyűlés.

Csaknem teljes számmal jelentek meg a nov. 19-re meghirdetett őszi egyh.-kerületi közgyűlésre annak alkotó tagjai. Az ülés megnyitása előtt a gyülekezés ideje alatt szokatlan élénkség volt tapasztalható s már 9 óra előtt jóval mozgalmas képet mutatott a tanácskozási teremmel szomszédos kis gyülesterem, hol az érkezők egymást köszönteni, a fontosabb tanácskozási témák felett egymásközt szót váltani, eszmét cserélni szoktak. Főtiszteletű Püspökünk áhítatos lélekkel emelte fel esdő szózatát a mennyek urához, erőért, segedelemért fohászkodván a megkezdendő munkához. A közgyűlés tagjai jól eső örömmel észlelték, hogy szere-

tett főpásztorunk testben és lélekben mintegy megújodva jelent és állott meg elnöktársa oldalán a közgyűlés élén. A reá várakozó feladatok nagysága ifjui erőt kölcsönzött a sok idők nagy viharait átélte léleknek, s a lelket az ő erejének kifejtésében nem csak segítette, de versenyzett a lélekkel a test is. Az imádság elhangzása után rövid beszédben üdvözölve a gyűlésen megjelenteket, fölhitva főtiszteletű Püspök Urunk az egyházkerületi főjegyzőt, hogy olvassa fel az átnyújtott püspöki megnyitó beszédet. A megnyitó beszéd tartalma a szó valódi értelmében lelke mélyéig hatotta át a közgyűlés tagjait. Elénk éljenzések s helyeslések szakították meg azt több ízben. Emlékeztünkre püspöki megnyitó beszédnek mostanában ekkora hatása nem volt. Az emlékeztetés beszédet lapunk első helyén egész terjedelmével közöljük. De alig hangzott az el, a midőn Eröss Lajos egyházkerületi tanácsbíró a következő indítvánnyal lépett elő:

„Főtiszteletű és Méltóságos Egyházkerületi Közgyűlés! ez az elhangzott elnöki megnyitó reám, de gondolom nem csak reám, hanem mindnyájunkra, kik itt egybegyűltünk, mély hatást gyakorolt. Tudva van, hogy az ilyen megnyitók a mi közgyűlésünkről nagy idők óta lemaradtak; talán nem is volt azokra szükség. De ma, midőn azt látjuk, hogy alig van hazánkban olyan egyházi vagy vallásos jellegű összejövetel, melyen a vezetők meg ne szólnának és pedig felekezeti különbség nélkül; ma, midőn az irányítást a közvélemény várva-várja s feszült figyelemmel csügg a vezérek ajakán, mert a bonyolult viszonyok közt tájékozódni alig tud: ma kétszeres sulyt helyezek erre az elnöki megnyitóra s megragadom az alkalmat indítványozni, hogy a közgyűlés mondjon köszönetet Püspök Úr ő Méltóságának e beszédért s azt a köszönetet e beszéd mellett vigye be jegyzőkönyvébe. Nem pusztán udvariasság ez az indítvány a jelen pillanatban, hanem olyan bizalomnyilvánítás, melyre nagy sulyt fektetek. Az egyházkerületi közgyűlés egyhangulag s ovációszámba menő lelkes éljenzések közt fogadta el az indítványt és emelte azt határozati erőre.

Szell Kálmán, a nagyszalontai egyházmegye esperese abból az alkalomból, hogy főtiszteletű Püspökünk 88-ik születési évfordulója van, melegen üdvözlö a szeretett főpásztort s az egyházkerületi közgyűlés nevében legjobb kívánatait tolmácsolja.

A közgyűlési tagok számbavétele után — melynek rendjén Gencsy Albert és György Endre távolladásukat indokoltan kimentették — a közgyűlés jegyzőkönyvileg fejezi ki résztvevő fájdalmát Szabó János békésbányai, Szabó Károly bihari esperes, továbbá Szegedi Antal szatmári gondnok és Ujfaluassy Miklós egykor nagy tevékenységű volt gondnok halála fölött.

Olvastatott a n.-szalontai egyházmegyei közgyűlésnek 45. jkvi. száma alatt foglalt jelentése, melyszereint 45 egyházból 57 szavazattal gróf Tisza Istvánt a n.-szalontai egyházmegye egyházközségeinek presbyteriumai egyházmegyei gondnoknak választották meg. A választás eredményét a közgyűlés öröndetes tudomásul vette. Egyidejűleg elrendelte, hogy a gróf Tisza Istvánnak gondnokká történt megválasztása folytán megürült egyházkerületi világi tanácsbírói állásra a szavazatok 1903. márc. 1-re adassanak be, s a szavazatszedéssel megbízott küldöttség, melybe pótlólag most Sass Béla egyházkerületi aljegyzőt is kiküldte, a rendes szokás szerint járjon el a szavazatok felbontása s a netalán szükséges új szavazás elrendelése körül.

Ugyancsak öröndetes tudomásul vette az egy-

házkerületi közgyűlés a békésbányai egyházmegyének Temesváron tartott közgyűléséből felterjesztett azon jelentést, melynélfogva Dombi Lajos gyulai lelkész és egyházmegyei tanácsbíró esperessé választott.

Tudomásul vétetett még, hogy a szatmári egyházmegye Luby Gézárt választotta meg gondnokának.

Olvastatott a szavazatok felbontásával és számbavételével megbízott küldöttség jelentése, melynélfogva Szeremley Sámuel egyházkerületi tanácsbírónak, dr. Bartha Béla egyházkerületi világi aljegyzőnek lettek megválasztva. Öröndetes tudomásvétel után mindketten letették az egyházkerületi közgyűlés előtt a szokásos hivatali esküt, s lendületes szavakban köszönték meg a feljök irányult közbizalmat.

Az egyházkerület részvétirataira özv. Tisza Kálmánétól, özv. Szabó Jánosétól és a neh. Ujfaluassy Miklós családjától érkezett köszönő levelek tudomásul vétettek.

A netalán elrendelendő szavazatok számbavételére Görömbei Péter esperes elnöklete alatt Szele György, Szabó Lajos és Fráter Barna küldettek ki.

A lelkészképességi, tanító- és tanítónőképeségi vizsgákról szóló jelentéseket a közgyűlés tudomásul vette.

Azonban hosszadalmas diskusszióra adott alkalmat a tanítóképeségi vizsgáló bizottságnak a vallástanítás módszeréből teendő vizsgálat foganatosítására vonatkozó javaslata. A dolog historikuma abban áll, hogy a szatmári római katolikus zárdában tanuló ev. reform. vallású tanítónőképezdei növendékek, számszerint 23-an már a folyó évi tavaszi egyházkerületi közgyűléshez azzal a kérelemmel fordultak, hogy az egyházi törvények 423. §-ában kötelezett vallástanítási pótvizsgát tehessék le az ott alakítandó egyházkerületi bizottság előtt s így láttassanak el a szükségelt bizonyítvánnyal. Az egyházkerületi közgyűlés 72—1902. jk.-vi sz. a. foglalt határozatában nem kívánt ugyan eleget tenni költségkimelés tekintetéből a kérelemnek, azonban mégis szükségét érezte annak, hogy a helyzet tisztázása érdekében a tanítóképeségi vizsgálat vezetésével megbízott küldöttségtől a mostani őszi egyházkerületi közgyűlésre javaslatot kívánjon be. Ez a javaslat beérkezvén, értelme az, hogy ilyen pótló vizsgát csak a középponton, Debrecenben lehessen tenni, melynek díja fejenként 12 koronában állapíttassék meg. Ezzel a javaslattal szemben a felszólalók sokasága reá mutat arra, hogy nem lehet célunk e vizsgák letehetésének az útjába akadályokat gördíteni, azt megnehezíteni. Nyomós érveket hoztak fel Uray Imre gondnok, Biki Károly, Szikszay Zoltán esperesek; az utóbbi némely fennálló gyakorlatra is hivatkozva, reá mutat, hogy ez a centralizálás csak az ügy érdekét kockáztatja.

A nyomós érvek alapján végre is az lett a határozat, hogy az elnökség az e nemü vidéki pótló vizsgálatok megtartására kiküldendő bizottság tagjaira vonatkozólag terjesszen javaslatot a holnapi ülés elé. Ez a határozat irányelvét tekintve némi ellentétben áll ugyan a 72—1902. sz. a. hozott határozattal, de mi úgy látjuk, s abban a meggyőződésben vagyunk, hogy az egyházkerületi közgyűlés nemcsak a közohajnak, de a közszükségnek is eleget kívánt tenni akkor, a midőn e vizsgák letehetését nem köti kizárólagosan a középponthoz, sőt reméljük, hogy az egyelőre Szatmár, Sziget, és Váradra kiterjedőleg kinevezendő bizottságokon kívül jövőre a felmerülő szükséghez képest más helyekre szóló bizottságok kiküldése elől sem fog elzárkózni. Végre is nem lehet feladatunk a központra való utazás s az ott tartózkodás költségeinek a hordozásával, annak

rakényszerítésével a vizsgáznai óhajtok nagy részére nézve lehetetlenné tenni a vizsgatételt.

Ugyancsak a tanítóképességi vizsga vezetésével megbízott egyházkerületi bizottság megbízatást kapott arra nézve, hogy adjon javaslatot az iránt, hogy a konventi vizsgaterv miként lesz életbeléptetendő? Ugy a javaslat mint a sok oldalról megnyilatkozó felszólalás olyan sok féle irányban ágazott szét, hogy ne mondjuk, kalandozott, melynélfogva a kérdés megoldása már-már megoldhatatlannak kezdett mutatkozni.

Talán ennek akarta elejét venni egyik döntő felszólalás, mely oda irányult, hogy a tanítónőképző intézetnek s a fentartó testületnek meghallgatása előtt vétessék le a kérdés a napi rendről. A felszólaló egész jóhiszeműleg tette meg a maga indítványát, mert a kérdésben való nyilatkozatítételre a tanítónőképző intézetek valóban nem is voltak felhiva. A mi azonban egészen felesleges dolog is lett volna, mert pl. a debreceni egyház által fentartott s egyházkerületileg segélyezett felső leányiskolával kapcsolatban fennálló tanítónőképző intézet igen bölcs előrelátásból már eddig is az állami tantervhez alkalmazkodott. Itt hát a napi rendről való levétellel csak időt veszítettünk, a mi azonban nem jár veszedelemmel, mert végre is fitanítóképző intézetünk már eddig is kellően foganatosította a maga tantervében azt a mi a konventi vizsgarend életbeléptetése érdekében átmenetileg szükségesnek mutatkozott.

Egyházkerületünk részére a folyó évben 81,600 k. 60 fillér államsegély érkezett le. Ennek felhasználása s hova fordítása iránt a vonatkozó korábbi határozatok alapján az egyházkerületi közgyűlés akként rendelkezett, hogy 28,800 koronát a szokott arányban a pénztári hivatal küldjön szét az egyházmegyékhez, 16,000 koronát a főiskolai újépítendő pénztár segélyezésére, illetve adóságainak törlesztésére s azok kamatainak kifizetésére tegyen át a főiskolai pénztárhoz; a rendkívüli szükségletek fedezésére a jelen ülés végzése szerint fordítandó összeg után fennmaradó részlet a közelebről alakított XIX. pénztári csoport gyarapítására lesz felhasználandó.

Az egyházkerületi pénzügyi bizottság gróf Dégenfeld József elnök s Dávidházy János jegyző aláírásával részletes jelentést s javaslatot mutatott be a hozzá véleményezés végett utalt ügyekben s beterjesztette az egyházkerületi pénztárnak 1903. évre szóló indokolt költségeloirányzatát. Közérdekű lévén a kérdés, részletesen kívánjuk ismertetni a pénzügyi bizottság munkálátát a következőkben:

A közigazgatási pénztárnál már évek óta folytonoshiánylat mutatkozván, ezen abajon 1900-ban a Tűzkármentesítési pénztárból átutalt egyévi 3000 korona, 1901-től kezdve pedig állandóan 1000 kor. segélyezéssel volt segítve. Az 1904. évi előirányzat tervezetének készítésekor pedig még ezen segély mellett is több mint 2000 kor. fedezeti hiány jelentkezett. Ennek elhárítása céljából a pénzügyi bizottság azt javasolja, hogy a pénztárkezelés terheinek aránylagos hordozásába vonattassanak be a II-től XIX-ig terjedő csoportba osztott pénztárok is, kamatjövedelmök 10%-a erejéig, kezelési illetékcimen. Az eddigi hozzájárulások (1300 kor.) elmaradása mellett így 3476 k. 43 f. bevételhez jut a közigazgatási pénztár. Méltányosnak találván a közgyűlés a kezelési költség arányos megosztását, az ilyen módozattal készített költségvetés ide vonatkozó teteleit a maga részéről is elfogadja s megerősíti.

Mint új tétel jött be a 15—1902, egyh.-ker, vég-

zés értelmében az I. csoport szükségleti részébe a pénztári tisztviselők nyugdíjintézete javára a főiskolai pénztárba átteendő 700 kor. évjáraadék.

A főiskolai diszterem új butorzatának költségéhez annak fele erejéig (295 k. 20 f.) való hozzájárulásra az I. csoport előre nem látható címletében foglalt összeg jelöltetett meg fedezetül.

A Tisza Kálmán olajfestésű arcképeinek megfestése költségére szükségelt 1000 k. a III. csoport előirányzatában lett fedezetet. Ugyancsak innen lesz tőkésítendő évenként 100 k. olyan célból, hogy ez alapját képezze elhunyt jeleseink arcképeinek megszerzésére szolgáló újabb pénztári csoportnak; valamint a néhai dr. Bacsoni emlékére is a tűzkármentesítési pénztár jövedelméből lesz kiszakítandó 200 kor.

A nyiregyházán létesített felsőszabo'csi leányinternatus építkezési segélyezésére a 200 k. szintén a III. csoport terhére vétetett fel; innen nyeri a temesvári egyház is indokolt kérelme folytán a 400 k. segély felerészét.

(Folyt. köv.)

A kegyes olvasóhoz!

„A nagy Isten műve, kis kezdetből nagy dolgokat teremteni.“

Erdősokszoruzta hegyek völgyén fekszik Bihar megye Magyar-Cséke községe, többféle nemzetiségű s vallásu lakosságtól lakva. Vallásfelekezetei között legifjabb plánta az evang. református, mely egy éve, hogy ott életet s létjogosultságot kért magának.

Az angyal, kinek kezében örökkévaló evangélium volt (Jelenések 14. r. 6. v.) átsuhant szelid alakjával a kicsiny község felett; meghihlette, megrázta a már már megszáradott tetemeket, melyek a mezőn szétszórta hevertek s lön Zugás és indulás és egybe menének a tetemek! (Ezék. 37. 1—7-ös.)

Szózatára a nagy Isten nevében feléledt s az evangélium szoretetében összeolvadt 20—30 család, melyek legnagyobb része az alföldről jött fel erdőirtáson új életet, szerencsét próbálni s az itt kínálkozó biztosabb megélhetését megküzdeni.

Kisérve a közönség többi felekezeteinek (r. kath. gör. keleti.) szinte példátlan rokonszenvétől s nagyra-becsülésétől, a magyar vallásért, a magyar nemzetiség igaz érzetétől áthatva e hóban teljesen szervezte magát, mint leány-egyház. részesülvén különösen egyházi fővezéreinek azon kitüntető intézkedésében is, hogy az oda állított evang. reform. előkönyörgő állandóan hirdetheti közöttük az Ur igéjét!

Kegyes olvasó! E kisdud egyház az Ur anyaszentegyházának fundamentomot vetett, sőt odáig ment, hogy tagjait megadóztatta, hogy az isteniszteleti szolgálásokat, az ének és vallástánítását kebelében mindenkör elevenen tarthassa. De még se állandó imaháza, se egyházi felszerelése sincs.

Nagy szegénységében, de az evangéliomért forrón lángoló lelkesedésében kiált hozzád: ne terheltesd a testéri szeretetnek oltárt emelni szivedben és nélkülözhető filléreiddel gyámolítani keresztyén testvéreid eme kisdud csapatát!

Adj segélyt szivesen, a jókedvű adakozót megáldja az Isten!

Kelt Gyantán, (Bihar megye) 1902. október hó.

A leányegyház nevében:

Dani János s. k.
egyházgondnok.

testvéri szeretettel
Diósségi Mihály,
ev. ref. felügyelő lelkész.

KÜLFÖLD.

Külföldi egyházi élet.

(Bibliaterjesztő társaság, eszkimó biblia. A Szentírás hatása, amerikai Presbyt. egyház, paphiány, mormonismus, a vasárnap megszentelése, Power jezsui a, Kensit János.)

A „*Britt és Külföldi Bibliaterjesztő Társaság*“ a közelebbi 1901/2. évben 5,067,421 darab egész, illetve rész bibliát adott ki. Nevezett társaság 10,000 fontot költött nyomdai költségek fedezésére, s 743 kolportora külföldön több mint 1,350,000 példányt adott el. A kimutatásban 367 nyelv van felemlítve; az egész biblia 88, az ujszövetség pedig 74 nyelvre van lefordítva. A közelebbi évben négy új nyelvre, — t. i. a visayanra, bogotura, nyanyára és yalunkára. — történt fordítás. Ezzel kapcsolatban a Publishers Circular a következő érdekes cikket írja: „Évről évre nagymennyiségű regény eladásáról értesülünk és rengeteg a kiadások száma, amit ezen könyvek elérnek. S ezek közül sokat bámulatos drágán árulnak. De van egy könyv, melyről nagyon kevés ismertetést olvasunk a hírlapok hasábjain. Ez a Szentírás. Az utána való vágyakozás mindig megvan s ez megnyugtató érzést szerez azon pessimizmussal szemben, mely folyton a vallásos és erkölcsi élet hanyatlásáról panaszkodik. New-Jork nagy könyvkereskedőinek egyike azt mondja, hogy noha nem sokat olvas a nép a Szentírás mennyei áldásairól, minden időszakban óriási mennyiségben kél. Beszélhet bárki bármit közönséges regények rengeteg kiadásáról, mondja ezen könyvkereskedő, de a biblia évről évre megelőzi és túléli azokat. Több nyelven és példányban jelenik meg, mint bármely más könyv a világon. A mint igaz a new-yorki kereskedőnek tapasztalata, épp oly bizonyosan állíthatjuk, hogy más városokban is hasonlóképpen kell lenni a dolognak. Egy férfi, ha családot alapít és gyermekei lesznek, még ha előbb elhanyagolta is a biblia tanulmányozását, gyermekeitől követeli a Szentírás olvasását.“

Az eszkimók részére a dán bibliaterjesztő társaság nemzeti nyelvükön bibliát adott ki. E könyv 150 esztendő munkája; Haus Egede norvég lelkész kezdte fordítani, a ki 1721-ben ment missionariusnak Grönlandba, fia pedig befejezte az apja által megkezdett néhány könyv fordítását. Az utolsó 100 esztendő alatt dán és morva missionariusok egyik bibliai könyvet a másik után fordítottak le s így ma már 10,000 eszkimó nemzeti nyelvén olvassa a Szentírást, akik különben a dán államegyház hivei.

A bibliának nem keresztyénekre gyakorolt hatásáról érdekes hírt közöl a Punjab Missions News, mely a következő: Nem messze Lahorétól 5 férfi jött össze nem régen, kik közül csak egy volt keresztyén. Beszélgetni kezdtek egyről-másról midőn egyszer a keresztyénségre került a sor. A nem keresztyének közül egy dicsérőleg nyilatkozott a bibliáról, míg egy másik hevesen támadta ugyanazt. A keresztyén már cáfolni akarta a támadásokat, midőn egy harmadik pogány engedélyt kért, hogy a vádakkal szemben ő hadd nyilatkozhassék, a miket csakugyan szóról szóra megcáfolt. Végül egy másik ezen kérdéssel fordult hozzá: „Honnan tudja ezeket? Hát olvasta a szentírást?“ „Olvastam“ szökö emez, elolvastam elejétől végéig s fejezetei közül néhány szivemben van. „Mi pedig örvendezhetünk méltán, midőn ilyen dologról hallunk,“ fejezi be értesítését az említett lap.

Az egyesült állam-beli Presbyterian Church

utolsó jelentése szerint ezen felekezetnek 7,748 egyháza, 7,617 lelkésze és 1,045,338 hive volt. A népesség az utolsó évben 19,950 lélekkel szaporodott, míg öt évvel ezelőtt a gyarapodás mindössze 2,000 volt. A közelebbi öt év lefolyása alatt 120 új gyülekezet, s 500 új lelkészi állást szerveztek, de másrészt a theologusok száma 1433-ról 810-re esett alá. Az összes bevétel az utolsó esztendőben 3,558,373 font volt (körülbelül 85,400 952 korona), a miből 2,619,888 fontot egyházközségi, 250,720 fontot belmissiói s 197,100 fontot külmissiói célokra fordítottak.

Az anglikán egyházban hasonlóképpen megfigyott a theologusok száma, a minek az oka azon nyomoruságos jövedelmezésben rejlik, a miben az anglikán papok, a dús gazdag főpapokkal szemben részesülnek. A múlt évben 322 candidátust ordináltak, míg a megező évben 381-et, a decadencia tehát 59: az amerikai prebyteri egyházban pedig legközelebb 256 új lelkész nyert kibocsátást, míg 1897-ben 477. Az amerikai kath. egyházban szintén beköszöntött a paphiány; a múlt évben 40 %-al kevesebb candidátust szenteltek, mint négy évvel ezelőtt.

A mormonismusra szemmel láthatólag rosz idők fognak következni Amerikában. A protestáns belmissiói társaságok képviselői óva intettek a népet e szektáktól, mely veszedelemmel fenyegeti a köztársaság szociális életét és szabad intézményeit. A mormonismus belső szervezete ellentétben van az egyéni szabadsággal és tulajdonjog tiszteletben tartásával, voltaképpen pogány tanokat vall bibliai igazságokkal keverve. Midőn Utah állam belépett az Egyesült Államok szövetségébe, világosan megtiltották benne a polygamiát, de még sem szakított a valóságban a mormon közösséggel, sőt Utah tartományban s a szomszéd koloniákban oly nagy hatalomra tett szert ezen veszedelmes szekta, hogy ellene a tartományi törvényhozás végrehajtása lehetetlen. Most a protestáns felekezetek összesége erős kezekkel támadta meg és remélhetőleg a sötétségben ülőknek a Krisztus egyháza megmutatja a világosságra vezető utat.

A vasárnap szigorú megünnepléséről ismert protestáns amerikaiak nem engedik, hogy az országos vásárak vasárnapon legyenek, legközelebb St. Louisban bezárták e napon a vásárokat s csak hetfőn nyitották meg újra. Chicagóban 1893-ban az ellenpárt erős harc után elérte azt, hogy némely árucikkek vasárnap is árulhatók legyenek. De ez olyan jelenségszamba megy, a mire most is fájdalommal gondol vissza a puritán egyház és csodálkozásának ad kifejezést, hogy egy keresztyén állam hogyan felejtkezhetik meg ily mértékben a tiz parancsolatról.

Power angol jezsuita „Presbyterian Union and Catholic Unity“ című röpiratában hevesen megtámadja a skót „United Free Church“-öt, (mely egyház két évvel ezelőtt a „United Presbyterian“ és „Free Church“ uniólásából keletkezett) s többek között ezeket írja: „A kettős alap, melyen az egyesülés létrejött a) az Isten írott igéjének zsinórmértékül való elfogadása; b) Krisztusnak, mint egyetlen Főnek elismerése. De az első tétel egészségtelen és hamis, a második keresztyénellenes és hamis, mert Krisztus nem egyedüli Feje az egyháznak, hanem Ő alatta tisztán emberi Fő rendelkezik a legfőbb hatalommal. Érveit a prot. lapok, mint nevetséges állításokat mulattatás végett minden cáfolás nélkül közlik.

E hónapban halt meg Hoxtonban Kensit János papirkereskedő, kinek neve azért érdemel említést, mert anglikán létére egyháza pápistáskodó ceremóniá-

inak heves támadója volt. Midőn egy alkalommal a keresztimádását cultus gyanánt bevitték a hoxtoni templomba és papja hozzá vitte a feszületet, hogy megcsokolja: felemelte karját és hangosan így szólt: „Isten nevében e kultuszt én bálványimádásnak nevezem. Isten engem úgy segéljen.” Erre heves jelenet keletkezett, rendőrt hívtak, aki kivezette a templomból. Más alkalommal pedig egy nő egy katolikus feszület, és más hasonló tárgyakat árusító kereskedés helyett az ő üzletébe ment be tévedésből keresztet vásárolni, ekkor ő kikereste Pál apostolnak a Galatákhöz intézett leveléből ezen helyet: „távol legyen, hogy dicsekedjem, hanem ha az Úr Jézus keresztjével” s megmutatta a kath. vallású nőnek, mire az komoly gondolatokba merülve kezében kereszt nélkül tért haza. A vasárnapi iskolában buzgón tanított tiszta kálvinista szellemben egészen halálaig.

(Edinburgh.)

Nánássy Lajos.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Jánosy Zoltán székfoglalása és beköszöntése Debrecenben.** Erről lapunk mult heti számában akartunk megemlékezni és hirt adni. Azonban véletlenül s teljességgel nem a mi hibánk miatt, cikkünk lemaradván, most akarjuk azt pótolni. November 9-én foglalta el Debrecen új lelkésze állomását s e napon tartotta meg a Nagylemplomban beköszöntőjét Máté 22. 21. alapján: „*Adjátok meg azért a mi a császárnak, a császárnak és a mi Istennek, — Istennek.*” A Nagylemplom: zsufolásig megtelt hallgatókkal. Bírálatot e beszéd felett nem mondunk, mert szerentünk a beköszöntők a kritikai boncolásra sohasem alkalmasak. Hiszszük, hogy majd csak meg fog jelenni e beszéd nyomtatásban is, s akkor kiki elolvashatja s ítéletét felőle minden befolyás nélkül függetlenül megalkothatja. Mi most Isten áldását kérjük az ifju s tehetséges lelkészre s színtugy minden nemes célu terveire s munkásságára. Már megválasztatásakor elmondtuk *Jánosy Zoltánról* nézetünket s azt ma is fentartjuk.

— **Miben látja Ugron Gábor a kálvinizmus veszedelmét? Bánffy Dezső** beszédét már Mailáth püspök sem hagyhatta szó nélkül. Ezt a beszédet lapunk olvasói bizonyára ismerik már a politikai lapokból. Nem is ezt akarjuk közölni, hanem *Ugron Gábornak* ugyanazon alkalommal elhangzott szónoklatából azt a részt, a melyben velünk kálvinistákkal foglalkozik. A szöveget a katolikus sajtóból vettük át, annál fogva teljesen hitelesnek vehető. Kommentárt nem füzünk hozzá; vonja ki belőle kiki magának a tanúságot, mert kétségen kívül van benne. „A helyzet pedig az, hogy a protestáns, különösen a kálvinista egyház újabb időben elhagyta azon alapot, melyekre Kálvin a maga egyházát felépítette. Ma voltaképpen nem is Kálvin követői, hanem egy anglikán egyház hitelveit követő protestáns egyház. Hiszen Kálvin tanai szerint nincs is püspök; hány százezer ember fejét verték be a protestánsok azon egymás közötti harcaikban vajjon legyen-e püspök vagy ne legyen? Kálvin tanai szerint nincs hierarchia, a hierarchia pedig a magyar kálvinista egyházban létesített. Vannak első, másod, harmadosztályu eklézsiák és ilyenekre jogosított papok; püs-

pök által kinevezett lelkészek, mely a protestantizmus egész szellemével ellenkezik. Mert a protestáns egyház szelleme szerint csak az lehet pap, kiket a hívők megválasztanak maguk közt. Klérust alapítottak, annak számára külön egyenruhát, mindenben követték a katolikus egyház szervezetét és igyekeznek azt megközelíteni. Midőn elvesztették az egyházpoltikai törvények következtében azon kellekeket, melyek jobban összetartották hiveiket, megbontották azon erkölcsi elvek és tanítások erejét, melyek a Kálvin egyházat alkották; és ha azt látjuk, hogy a nép ingadozóvá, téveteggé válik, és azon a résen át, melyet a felekezeti-nékiültség nyitott, hitét elhagyja, egyházából távozik és egész új megbomlás jeleit tünteti fel az egyházi szervezet, akkor nem az a helye és nem az a módja, hogy eljőjenek és minket megvádoljanak, hanem igyekezzenek saját egyházukat egyházuk elveire visszavezetni; mert a mely elvek őket századokon át megtartották, a jövő századokban is meg fogják tartani. De ha elhagyják a protestantizmus elveit, akkor ne vádolják a katolikus püspököt, hogy a katholicizmus elveit terjeszti és téríti, mert ők azok, kik rendre a nép kebelében azon nézeteket a hierarchiáról és más egyházi kérdésekről központosítás által országos szervezetökbe bevezették, melyeket évszázadokon keresztül tanítottak.”

— **Az érmelléki egyházmegye új tisztikara.** Nagy István esperes, Zsigó Endre gondnok. Egyházi tanácsbírák: Szathmári Sándor, Vecsey Sándor, Marjai Péter, Banyai László Fazekas Imre. Világi tanácsbírák: Fényes Endre, Konrad László, Dravetzky Béla, Fráter Zoltán, Dobozy Kálmán. Egyhm. főjegyzők: Fazekas Imre, Dr. Babós János. Aljegyző: Végh József, Fáy András. Ügyész: Magyar Miklós.

— **Államsegély kiosztása.** A rendkívüli szükségletek fedezésére fenthagyott államsegély-részletből fejeként 40—40 korona segélyben részesülnek a következő lelkészek és tanítók: A beregi egyházmegyéből: Sütő Miklós kajdani lelkész, Tariska Lajos balazséri lelkész, Zámori Zoltán m.-kászonyi lelkész, Kukoy Pál új dávidházi tanító, Polonkay Imre csonkapapi tanító, Szitha László gergelyi-i tanító. A bihari egyházmegyéből: Ács Endre m.-kakucsi lelkész, Sziky Ádám fugyi-vásárhelyi lelkész. Az érmelléki egyházmegyéből: Bán Sándor szentjobbi lelkész, Gellért Ignác kőbökuti tanító, Szabó József kiskereki-i tanító. A felső-szabolcsi egyházmegyéből: Balogh József geszterédi lelkész, Ethev Ferenc kopócs-apáthi-i lelkész, Márton Gyula mihálydi-i lelkész, Molnár Mihály vajai lelkész, Nemes István petneházai lelkész, Porzsolt Károly bezdédi lelkész, Szabó Zsigmond turai lelkész, Bertha János nagykallói tanító, Borsó Imre ramocsaházai tanító, Délczeg Sándor kemecsei tanító, Székely István gyürei tanító. A máramaros-ugocsei egyházmegyéből: Györfy Ede gödényházi lelkész, Király Antal t.-bökényi lelkész, Sárkány Lajos fekete-ardói lelkész, Szabó József péterfalvai lelkész, Szekeres Sándor forgolányi lelkész, Szentpéteri Pál nevetlenfalui lelkész, Szép Ferencz tiszta-ujhelyi lelkész, Kádár Ferencz fertős-almási tanító, Kocsár Imre akli-tanító. A nagybányai egyházmegyéből: Barkász Albert méhteleki lelkész, Kiss Sándor misztótfalvai lelkész, Bagoly Albert józsefházai tanító, Erdős Endre nagykolcsi tanító, Molnár Zsigmond sz.kőrödi tanító. A nagykarolyi egyházmegyéből: Sárközy Ignác parasznai lelkész, Szabó Lajos domahídi lelkész, Szigethy Gyula gebei lelkész, Tukacs Lajos nyírmegyési lelkész, Ujlaki Gábor vitkai lelkész, Jánki Viktor király-daróczi tanító, Huszty Mária nyírmegyési tanítónő, Juhász Elek fábán-

háza tanító, Karsai Gergely domahidi tanító, Kormány Miklós gebei tanító, Németh Sándor olcsvaapáti tanító, Szoboszlai Pál mátészalkai tanító, Torday Károly börvelyi tanító. A szatmári egyházmegyéből: Beesák Sándor simai lelkész, Csepelyi Menyhért gyügyei lelkész, Csépe Péter ricsai lelkész, Csiszár István darai lelkész, Losonczy Gusztáv komlódtótfalui lelkész, Nyiri Gyula rápolti lelkész, Óri Tamás tiszakörödi lelkész, Szabó Lajos fülpösi lelkész, Szabó Sándor hermánszegi lelkész, Ujlaky Béla angyalosi lelkész, Bernáth Károly atyai tanító, Erdélyi Gusztáv keérsemjéni tanító, Heé Sándor nábrádi tanító, Nagy Endre darai tanító, Török Lajos ököritói tanító, Váczi István hermánszegi tanító. Bilkei egyház 100 k. A segélyeket az esperesi hivatalhoz előlegesen beküldött s a II. fokozat szerint bélyeggel szabályszerűen felszerelt nyugtára fogják kézhez venni a segélyezettek. A nyugták már e sorok olvasása után beküldhetők.

— **Az ev. ref. leánynevelő-intézet ünnepe.** Szívhezszóló, lelket nemesítő ünnepet tartott tegnap az ev. ref. leánynevelő intézet szeretett igazgatója születésének 70. évfordulója alkalmából. Már a mindennap tartani szokott istenisztelet énekei s Nagy Gyula vállán inádságának vonatkozó része ünnepélyes érzelmekkel töltötték el a teljes számban összegyűlt tanári és tanítói testület s a félezernyi növendékleány szívét — dicsérvén az egek Urát, hogy adott nekik „Mózesi“ s áldást kérve vezérük galambösz fejére. Az istenisztelet végeztével az intézet egyes kar gyönyörű alkalmi dalt adott elő Nagy Gyula vezetése mellett. Ezután Sáfrány Lajos tanár tolmácsolta a tanári és tanítói testület érzelmeit, méltatván az ünnepeltet, mint a munka emberét s így a tanító mintaképét. Telek Janka, tanítónőképzőintézet IV. o. tanuló a nagyobb növendékek nevében köszönté fel „Dóczy Bácsit“ a mai debreceni ev. ref. leány növendék — sőt sokak anyjának — szeretve tisztelt nevelőmesterét. A „kiesik“ nevében Szoboszlai Erzsike elemi iskolai első osztályos leányka szép versecskét mondott. A meghatottságnak számos igaz gyöngye csillogott az ünnepelők szemében. Mikor pedig az ünnepelt válaszban munkára és szeretetre buzdító szavai után könnyezve mondott köszönetet a megemlékezésért s továbbra is az Ég áldását kérte az intézetre: minden szívdobbanás összeolvadt abban a szép akkordban, hogy *Dóczy Gedeon igazgatótartsameg az Isten sokáig... boldogan.*

— **Csokonai-émlékünnep.** November 16-án d. u. fél 5 órakor tartatott meg a főiskola dísztermében nagy és előkelő közönség jelenlétében. Ennek az ünnepélynek sorrendjét közöltük már lapunk megelőző számban. Itt utólag csak annyit említünk meg, hogy az ünnepély fénypontját kétségen kívül az ünnepélyt rendező „Magyar Irodalmi Önképző Társulat“ felügyelő tanárának Dr. *Ferenczy Gyulának* a beszéde képezte, melynek sikerült célja az volt, hogy *Csokonainak* az emlékeről eloszlassa az árnyékot, melyet arra Kölcsey Ferencz szigorú kritikája vetett. Beszéde folyamán, mint új és megszívlelendő eszmét vetette fel Dr. *Ferenczy Kölcsey* emlékének felkarolását is. Ő is debreceni diák volt; mondhatjuk Csokonainak kartársa, de ő vele a „Hymnus“ halhatatlan emlékü írójával szemben a debreceni kollégium hazafias ifjúsága a kegyelet adóját még nem róttá le úgy, a mint azt Kölcsey megérdemelné. Különben teljes elismerést érdemel a mi ifjúságunk, mert sok igazság rejlik abban, a mit a minap egyik helybeli lapban olvastunk, hogy t. i. Debrecenben alig volna élet is, ha a kollégiumi ifju-

ság egy-egy ilyen ünnepélyével és estélyével meg nem törné a téli idők unalmas egyhanguságát. Jól van ez így s nekünk csak örömmünk telik abban, ha erről a mi ifjúságunkról „pro memoria“ azt jegyezhetjük fel, hogy a hasznót (komoly tanulmányt!) szerencsésen tudta összeegyeztetni a kellemessel.

— **Református segélyegylet.** A református segélyegylet választmányának tervezete alapján ennek az egyletnek a pénztárából a következő segélyek osztanak ki, az alábbi egyházak részére: Nyir-Abrány 100. Acsád 100. Mártonfalva 100. Dorog 100. Resica 200. Temesvár 200. Bályu 100. Bilke 200. Balazsér 100. Csetfalva 150. Mezőkaszony 100. Munkács 150. Sárosorszi 150. Surány 100. Fugyivásárhely 100. Körös-Nagy-Rév 100. Less 150. Magyar Kakucs 100. Mező Telegd 200. Nyüved 150. Józsa 300. Vedresábrány 150. Éradony 150. Apátkeresztur 150. Ujléta 100. Szentjobb 100. Poklostelek 150. Monospetri 100. Bácsaranyos 100. Karász 150. Lövöpetri 150. Lorántháza 150. Petneháza 150. Sényő 150. Vaja 150. Rákóci 150. Tiszainoka 150. Bábony 100. Mátyaíva 100. Nagytarna 100. Nagybooskó 200. Péterfalva 100. Tiszaujhely 150. Turterebes 150. Avasfelsőfalu 150. Lázari 150. Mételek 150. N.-Hodos 100. Pálfalva 100. Rozsály 100. Bere 100. Csomaköz 150. Gebe 150. Jármi 100. Kaplony 100. Krasznaszentmiklós 150. Olcsvaapáti 150. Papos 100. Parasznya 100. Kisháza és Széplak 100. M.-Cséke 100. Szintye 250. Simonyifalva (Vadász) 100. Dara 150. Fülpös 100. Géberjén 150. Puszta-Daróc 100. Ricsé 100. Sima 150. Sonkád 100. Tiszaköröd 100 koronát.

— **Tisztujtás a debreceni egyházmegyében.** E hó 19-én bontotta fel az egyházmegyei egyházközségek presbyteriumaitól az egyházmegyei tisztviselőkre beadott szavazatokat az őszi közgyűlésen megbízott küldöttség. Az eredmény a következő: esperes lett 28 szavazattal Dávidházy János kabai lelkész s eddigi esperes a Kiss Albert debreceni lelkész 19 szavazatával szemben. Gondnokságra az összes szavazatokat Nadányi Miklós nyerte. Tanácsbírák lettek a szavazatok többsége szerinti sorrendben egyházi részről: Szele György, Biber József, Nagy Lajos, Fodor Sándor, Kiss Albert; világi részről: Szunyogh, Szabolcs, Nagy Ferencz, Bernáth István, Fráter Barna és Sinka Sándor. A főjegyzőségre tiltellen többséget senki sem nyervén, új szavazás lesz Szücs László és Varga Lajos között, éppen így az aljegyzőségre Veress Bálint és Szabó József között. Világi főjegyző dr. Körössy Kálmán, aljegyző Dr. Árvay Béla lett.

— **Gyászhir.** Alantírott Főris Gábor úgy a maga, mint számos rokonság nevében is a legmélyebb fájdalommal tudatja, hogy a legjobb testvér és rokon: id. *Főris István*, volt vármegyei főtisztviselő, törvényhatósági bizottsági tag, a máramaros-ugocsi egyházmegye tanácsbírája és 1848-49-iki honvéd főhadnagy és bökényi birokos folyó évi november hó 16-ik napjának délutáni 1/4 órájkor, a közügyek hosszas szolgálatában eltöltött eredményteljes élet után, 82 éves korában az Urban elszenderült. Temetése folyó évi november hó 18-ik napján, délután 2 órakor Bökény községben, a halottas háznál fog az ev. ref. vallás szer-tartásai szerint megtartatni. Mely végtisztességtételre a nagyszámu rokonságot, jó barátokat és a nagyérdemű közönséget meghívom. Bökény, 1902. évi november hó 17. Béke lengjen porai felett! A nagyszámu rokonság nevében: Főris Gábor.

Igen buzgó, lelkes ember volt, s igaz kálvinista. Áldott legyen köztünk emléke!

— **Gyászhir.** 1. Tim. 5. „Amely asszony valóban özvegy és egyedül vagyon, bizik az Istenben és foglaltos a könyörgésekben és imádságokban éjjel és nappal.“ A pótolhatatlan veszteség mélyen érzett bánatával tudatjuk, hogy a szerető édesanya, gyöngéd nagyanya és anyós, a nagybányai ev. ref. egyház 30 éven keresztül volt, soha el nem feledhető kántorának özvegye, a helybeli jótékonycélú nőegyesület alapító és fáradságtalan működő tagja, ugyiszintén több jótékonycélú egyesületek pártoló tagja özv. **Lisskay Istvánné** szül. Mike Karolina e hó 13-ikán, reggeli 1 $\frac{1}{2}$ órakor, hosszas és kínos szenvedés után, életének 72-ik, özvegyiségének 21-ik évében visszaadá lelkét Teremtőjének. Kedves halottunk földi részei folyó hó 15-ikén szombaton délelőtt 10 órakor a kincstári kórházból rövid imádság és az ev. ref. templomban tartandó gyászbeszéd után fognak az ev. ref. temetőben nyugalomra helyeztetni; mely végtisztességtételre az elhunytak rokonait, barátait, és összes ösmerőseit tisztelettel és szeretettel meghívjuk. Aldás és béke lengjen kedves hamvai felett! Nagybánya, 1902. november 13. Lisskay Kálmán, Lisskay Sándor fiai. Székely Zoltán, Székely Katicza unokái. Lisskay Kálmánné szül. Petry Friderika menyé.

Tartalomjegyzék: Kiss Áron püspök egyházkerületi közgyűlést megnyitó beszéde. — „Es ő felelvén monda nekik: mondom nektek, ha ezek megszűnnek, a kövek fognak kiáltani.“ Luk. 19. 40. — Gondolatok egyházi törvényeink felett a közlegő zsinat alkalmából. Nagy István. — Báránybörbe bujt farkasok. Stern Herman. — T a n ü g y: Református gymnasiumaink vallásánitási terve. — K ö z é l e t ü n k: A debreceni református collégium viszonya, városhoz, egyházhoz, és kerülethez néhány alkalmi pont szerint megvilágítva. Balogh Ferencz. — Egyházkerületi közgyűlés. — A kegyes olvasóhoz! Dani János. Diószegi Mihály. — K ü l f ö l d: Külföldi egyházi élet. Nánássy Lajos. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: ERŐSS LAJOS.

Pályázat ev. ref. lelkész-tanítói állásra.

Hódméző-Vásárhely város községi iskolaszéke pályázatot hirdet a pusztai fehértóparti tanyai ev. ref. lelkész-tanítói állásra. Évi fizetés: 3 szobás lakás melléképületekkel és kerttel; a községi iskolaszék pénztárából 800 kor. havi előleges részletekben; a lakás fűtésére 80 kor. a tanterem: fűtőanyagára 120 k a tanterem takarítása és fűtetésére 80 k.; 800 k. lelkészi fizetés és pedig: a várostól 400 k. az ev. ref. egyháztól 400 k. és 200 k. tiszteletdíj az ev. ref. vallásánitásért évnegyedes részletekben előre fizetve. A jövő tanév elején az iskola valószínűleg államosittatik, a mikor a 800 korona tanítói törzsfizetés 1000 koronára emeltetik. Kötelesség: az állami népiskolai tanterv szerint az I—VI. osztályu osztatlan vegyes népiskola vezetése, az ismétlő tan-kötelesek tanítása; vásár- és ünnepnapokon is-tentiszteletek tartása, keresztelés, esketés ingyen, temetésért a szokásos stólaszedés jogosultsá-gal. Megválasztott a tanítók orsz. nyugdíjintézetének kötelezett tagja; lelkészi minőségében az egyház felügyelete és törvényei alatt áll. Pályázhatnak ev. ref. lelkészi jelleggel bíró okleveles tanítók, illetőleg segédlelkészek, kik egy év alatt tanítói oklevelet szerezni kötelesek. Szabályszerűen felszerelt kérvények a községi iskolaszék elnök ségéhez f. évi december 15-ig küldendők be. Az állás 1903. évi január 1-én foglalandó el. H.-m.-vásárhely, 1902. nov. 16. Fodor Lajos isk.-széki jegyző.

Az őszi és téli-idény alkalmából

Ruháinkat

NEUMANN M.

cs. és kir. udvari szállító

íérfi fiu és gyermek ruha áruházában szerezzük be.

Legmegbízhatóbb bevásárlási forrás

Debreczen, Főtér, a magy. kir. postával szemben.

Alapított 1845-ben.